

Regional förvaltningsplan för klövvilt i Värmlands län 2025-2034

Länsstyrelsen
Värmland

Regional förvaltningsplan för klövvilt i Värmlands län 2025-2034

Titel: Regional förvaltningsplan för klövvilt i Värmlands län, 2025-2034
Författare: Länsstyrelsen Värmland
Rapportnummer: 2025:14
Diarienummer: 218-7832-2025
Bilder: Illustrationer: Advant. Bilder: Mostphotos

Sammanfattning

Värmland har idag alla de fem klövviltarterna älg, kronhjort, rådjur, dovhjort och vildsvin. Älgstammen har legat på en stabil nivå de senaste 10 åren medan de andra fyra arterna regionalt har ökat med lokala variationer. Fler klövvilt och tätare klövviltstammar ger möjligheter i form av jaktutbyte, rekreation och turism men innebär också att risken för skador på skog och jordbruk samt trafikolyckorna ökar.

Älgförvaltningen bygger på ett tydligt uppbyggt system utifrån politiska beslut medan de andra klövviltarterna inte förvaltas i lika komplexa system. Detta ger oss utmaningar kring hur vi ska kunna bedriva en samförvaltning av klövvilt och deras foderresurser. Samtidigt ska vi arbeta för de övergripande målen om klövviltsstammar av god kvalitet och att minska skador klövviltet orsakar.

Denna regionala förvaltningsplan har författats av länsstyrelsen i Värmland i samarbete med en arbetsgrupp bestående av Viltförvaltningsdelegationens representanter för intressena Naturvård, Ägare och brukare av jordbruksmark, Skogsnäringen, Jakt och viltvård, Skogsstyrelsen samt adjungerad personal från Jakt och viltvård och Skogsnäringen. Syftet med förvaltningsplanen är att ge oss konkreta målsättningar och åtgärder för att nå de övergripande målsättningarna med klövviltförvaltningen i länet.

Under arbetet har konstruktiva diskussioner tillsammans med en utgångspunkt ur befintlig kunskapsbas lett till de SMARTa målsättningar och konkreta åtgärder som finns i förvaltningsplanen.

Att bygga vidare på samverkan mellan aktörer inom klövviltförvaltningen och ge förutsättningar för ändamålsenliga samrådsprocesser inom och mellan älgskötselområden och älgförvaltningsgrupper är centralt i denna förvaltningsplan.

I förvaltningsplanen finns ett 30-tal mål och åtgärder. De är sammanställda i bilaga 4.

Förklaringar av ord och förkortningar

Adaptiv förvaltning = Anpassningar i förvaltningen görs efterhand utifrån utvärderingar av mål och åtgärder samt ny kunskap.

Ekosystembaserad = Man utgår från hela älgens och övriga klövvilts livsmiljö som konkurrens, foder, predation, påverkan på biologisk mångfald och barriärer i landskapet.

Föryngring = I skogsbrukssammanhang är det när man anlägger ny skog genom exempelvis plantering av unga träd, sådd eller naturlig föryngring (fröträd).

KSO = kronhjortsskötselområde

LST Moose = Beräkningsmodell för att skatta antal älgar per älgförvaltningsområde med flera parametrar. Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) genomför beräkningarna.

Population = Är inom biologin (framför allt ekologin) en grupp individer av en art som finns inom ett visst område vid en viss tid.

RASE = lövträden rönn, asp, sälg (salix) och ek

Samförvaltning = Allt klövvilt och deras livsmiljö förvaltas som en helhet i samverkan mellan berörda intressen.

SMART mål = Målet ska vara Specifikt, Mätbart, Accepterat, Realistiskt och Tidsatt

Ståndortsanpassning = Man anpassar val av trädslag efter markens lämplighet. Man väljer rätt trädslag för rätt mark.

Ståndortsindex (SI) = Ståndortsindex ger ett mått på markens produktionsförmåga och visar den beräknade övre höjden vid en given referensålder, normalt 100 år för gran och tall. Vid SI T 22 blir tallar på den marken 22 m höga efter 100 år.

Årsskada = Färsk skada på tall i ÄBIN

ÄBIN = Älgbetesinventering, skador på tall av vilda hjortdjur, status för RASE, andel tall på mager mark och mellanmarker inventeras bl.a.

ÄFO = älgförvaltningsområde

Älgobs = Inventering där man registrerar observationer av älg under de första 7 jaktdagarna senast t.o.m. den 30 dagen efter jakttidens start.

Årliga älgobsresultat gör att vi kan följa trenden i älgstammens utveckling.

ÄSO = älgskötselområde

Innehållsförteckning

REGIONAL FÖRVALTNINGSPLAN FÖR KLÖVVILT I VÄRMLANDS LÄN	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRKLARINGAR AV ORD OCH FÖRKORTNINGAR.....	4
INLEDNING.....	8
FRAMTAGANDE AV FÖRVALTNINGSPLAN FÖR KLÖVVILT.....	8
Medverkande och arbetssätt.....	8
SAMVERKAN.....	10
KLÖVVILT OCH SKOGEN	12
Skador.....	12
Ståndortsanpassning.....	17
RASE.....	19
KLÖVVILT I JORDBRUKSLANDSKAPET.....	21
Skador.....	21
KLÖVVILT I TRAFIKEN	23
Skador.....	23
Hur man minskar viltolyckor i trafiken	23
KLÖVVILT I VÄRMLAND	26
Samförvaltning	26
Samråd	30
Älg.....	33
Kronhjort	38
Rådjur	39
Dovhjort.....	41
Vildsvin.....	42
PREDATION PÅ KLÖVVILT	43
Vargpredation.....	43
Björnpredation	44
MER ATT LÄSA.....	45

Bilaga 1	50
Bilaga 2	59
Bilaga 3	63
Bilaga 4: Sammanställning av målsättningar och åtgärder.....	64
Bilaga 5: Värmlands klöviltförvaltning i siffror år 2024.....	71

Inledning

Värmland har idag alla de fem klövviltarterna älg, kronhjort, rådjur, dovhjort och vildsvin. Älgstammen har legat på en stabil nivå de senaste 10 åren medan de andra fyra arterna regionalt har ökat med lokala variationer. Fler klövvilt och tätare klövviltstammar ger möjligheter i form av jaktutbyte, rekreation och turism men innebär också att risken för skador på skog och jordbruk samt trafikolyckorna ökar.

Älgförvaltningen bygger på ett tydligt uppbyggt system utifrån politiska beslut och olika målsättningar, åtgärder och parametrar följs noggrant upp och utvärderas. De andra klövviltarterna förvaltas inte i lika komplexa system vilket ger oss utmaningar i hur vi ska kunna bedriva en samförvaltning av klövvilt och deras foderresurser. Förvaltningsplanen tar bland annat upp frågeställningar kring hur vi kan inkludera samtliga klövvilt och deras livsmiljö i en förvaltning med den övergripande målsättningen att både minska på skador orsakade av klövvilt men också bidra till en hög kvalitet på viltstammarna. Samtidigt ska förvaltningen ge möjlighet till ett regelbundet jaktuttag, där även rovdjurspopulationers och klimatförändringarnas påverkan behöver tas i beaktande.

Förvaltningsplanen är uppdelad i kapitel kring klövvilt, skador, skog och jordbruk. Till varje kapitel och de olika avsnitten är målsättningar och åtgärder kopplade. En tabell med alla åtgärder och vilken aktör som ansvarar för åtgärderna finns i bilaga 2. Statistik på skador orsakade av klövvilt, klövvilttätheter och avskjutning finns både i texten men i huvudsak i bilaga 1. Förvaltningsplanen är ett levande dokument som kommer att revideras i takt med att förutsättningar och/eller direktiv förändras. Viltförvaltningsdelegationen i Värmlands län beslutade att anta förvaltningsplanen den 27 augusti 2025.

Framtagande av förvaltningsplan för klövvilt

Medverkande och arbetssätt

Denna regionala förvaltningsplan har författats av länsstyrelsen i Värmland i samarbete med en arbetsgrupp bestående av viltförvaltningsdelegationens representanter för intressena Naturvård, Ägare och brukare av jordbruksmark, Skogsnäringen, Jakt och viltvård,

Skogsstyrelsen samt adjungerad personal från Jakt och viltvård och Skogsnäringen.

Förvaltningsplanen är en förlängning av de Övergripande riktlinjerna för älg- och kronhjortsförvaltningen i Värmlands län. Syftet med förvaltningsplanen är att ge oss konkreta målsättningar och åtgärder för att nå de övergripande målsättningarna med klövviltförvaltningen i länet. Planen ska vara vägledande och ge stöd till alla som arbetar med klövviltförvaltning i länet.

Gemensam utgångspunkt

De olika aktörer som ingått i arbetsgruppen för framtagandet av denna förvaltningsplan har utgått från de övergripande riktlinjer som gruppen tidigare tagit fram. Riktlinjerna har sin bas i de riksdagsbeslut som tagits samt de mål och vägledningar Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen specificerat nationellt. En kärna i riktlinjerna och därmed också i denna förvaltningsplan är att arbeta kunskapsbaserat och att verka för en hållbar samförvaltning av klövvilt och skog.

För att arbetet skulle fungera bra har arbetsgruppens deltagare tidigt i processen diskuterat kring vilka olika utgångspunkter gällande kunskap som arbetet ska baseras på. Tidiga diskussioner kring hur arbetsgruppens arbete och processen ska se ut har också banat väg för arbetet.

Att ha en så gemensam bild som möjligt av verkligheten och de förutsättningar som finns för klövviltförvaltningen och skogsbruket har gett förutsättningar för arbetet med förvaltningsplanen. I detta ingår att diskutera vilka faktorer som påverkar våra olika målsättningar och att gemensamt försöka komma fram till vilka åtgärder som behövs för att nå målen.

Eftersom det finns flera olika intressen finns det också olika syn på vilka åtgärder som har störst påverkan. Genom att ha en konstruktiv dialog utifrån de olika perspektiven har väl grundade målsättningar och åtgärder tagits fram.

Smarta målsättningar

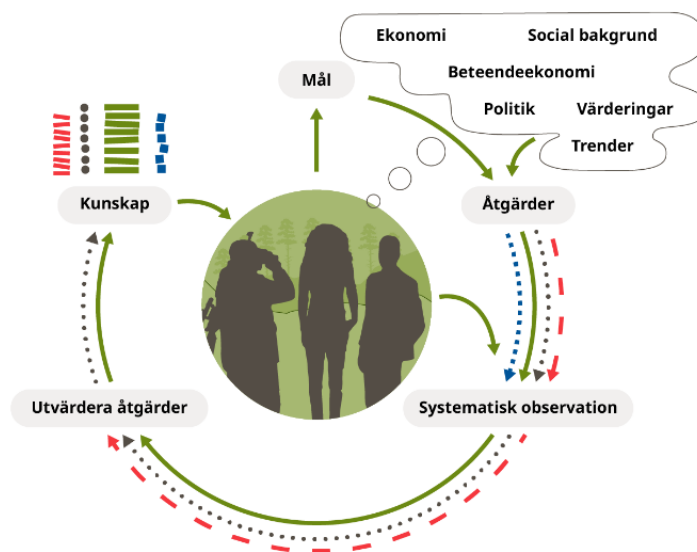
En fungerande förvaltningsplan behöver mål som är realistiska samt koppla konkreta åtgärder till dessa. Därför har vi valt att arbeta med SMARTa mål. Det innebär att målen ska vara **Specifika, Mätbara, Accepterade, Realistiska** och **Tidsatta**.

Specifika mål klargör vad som ska uppnås, till exempel ökning eller minskning av ett visst värde. Mätbara mål gör det möjligt att följa upp och se om målen uppnåtts. För att alla involverade ska arbeta mot målet måste det vara accepterat, vilket i detta fall säkerställts genom en bred

representation och beslut av viltförvaltningsdelegationen. Realistiska mål är viktiga för att de ska kunna nås, även om det ibland kräver små steg framåt. Tidsatta mål underlättar planering och resursfördelning över en bestämd period.

Adaptiv förvaltning

Länsstyrelsen förordar det adaptiva arbetssättet som varit en utgångspunkt för den nya älgförvaltningen från 2012. Det kan tillämpas nationellt, regionalt och lokalt och är det arbetssätt som idag exempelvis tillämpas inom älgförvaltningen.

Den adaptiva förvaltningssnurren – ett arbetssätt för viltförvaltning som syftar till att åstadkomma förändring genom anpassning. Illustratör: Advant

Du vet att det adaptiva arbetssättet har varit framgångsrikt när

1. Intressegrupper har blivit engagerade och inblandade i alla delar av projektet.
2. Framsteg har gjorts i relation till aktuella mål.
3. Resultat från uppföljning och analys har använts för att påverka beslut.
4. Utfallet är i linje med gällande lagstiftning.

Samverkan

Älgförvaltningen och till stor del övrig klövviltförvaltning bygger på samverkan och dialog mellan olika intressen och organisationer. På övergripande plan sker samverkan mellan myndigheter,

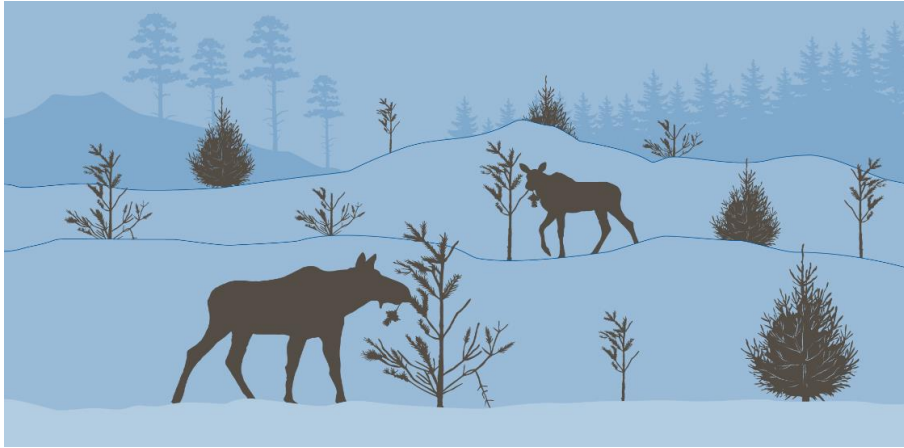
intresseorganisationer och bolag. Lokalt sker samverkan mellan älgförvaltningsgrupper, skötselområden, jägare och markägare. Detta är i linje med de politiska beslut som ligger till grund för hur klövviltförvaltningen ser ut idag.

Många olika intressen är delaktiga och berörda av klövviltförvaltningen. Detta innebär också att åsikterna skiljer sig åt på många sätt. I begreppet samverkan ligger inte nödvändigtvis ett förbehåll om att alla parter måste komma överens och tycka likadant. Istället ska förutsättningar ges för att förstå och respektera varandras åsikter även om man inte tycker lika. Med respekt och förståelse för den andra partens åsikter är det lättare att komma vidare i diskussionen för att kunna nå en väl avvägd kompromiss.

Då en stor mängd enskilda och organisationer berörs på olika sätt av klövviltet, ställer det höga krav på att samverkan inkluderar många och fungerar bra. Markägare och jägare är de som ytterst kan påverka den praktiska förvaltningen vilket gör att det är viktigt att man i samverkan mellan myndigheter och organisationer strävar efter ett brett inkluderande och att nå ut till de som faktiskt verkställer förvaltningen.

Samverkan och samråd inom älgförvaltningsgrupper, älgskötselområden och kronhjortsskötselområden är viktiga delar för att åstadkomma en ekosystembaserad samförvaltning. En tät och löpande dialog mellan olika jaktområden och älgförvaltningsgrupper ses som en förutsättning för att kunna nå målsättningarna om klövviltstammar av hög kvalité i balans med betesresurserna samt målsättningar om att minska skador.

Klövvilt och skogen

Klövviltet utnyttjar en till stor del gemensam foderresurs i landskapet. Samtliga betar på trädslag som tall, gran och lövträd. Av de mest kommersiellt viktiga trädslagen är det framför allt ungskog av tall som generellt är utsatt för hårt betetryck. Även om samtliga hjortvilt kan beta tall är det i huvudsak för älgen som tallen utgör basföda. Betet på tall kan innebära stora ekonomiska förluster för skogsbruket och en av de övergripande målsättningarna är att minska betesskadorna på tallungskog. Älgen föredrar att beta andra trädslag framför tallen, exempelvis Rönn, Asp, Sälgt/Vide och Ek (RASE), men då tallungskogen framför allt vintertid erbjuder en stor grönmassa sett ur ett landskapsperspektiv jämfört med ovan nämnda lövträd, blir det lättare för älgen att fylla sitt näringsbehov med tall.

En annan viktig foderresurs för samtliga hjortvilt är bärris och ljung som utgör en betydande del för alla fyra hjortarter under en stor del av året. Den senaste forskningen visar att en hård konkurrens om bärris och ljung vid höga klövviltkoncentrationer gör att älgen tvingas till att beta än mer tall, även tidigare på säsongen. Bärriset gynnas av ljusa skogar vilket gör att rena tallbestånd har större mängd bärris än rena granbestånd. Mer tallskog i landskapet ökar därför mängden foder även i markskiktet.

Skador

Samtliga klövvilt kan beta på produktionsträd och lantbruksgrödor vilket kan leda till skador. Skador förekommer också i trädgårdar och på anläggningar som till exempel kyrkogårdar och golfbanor. Skadorna kan innebära stora kostnader eller intäktsbortfall för markägare som drabbas.

Framför allt är det älgens bete på tallungskog som orsakar de största skadorna och ekonomiska förlusterna för skogsägare. Betesskador på tallungskog samt på gran och rönn, asp, sälg och ek (RASE) mäts genom Älgbetesinventeringen, ÄBIN. Inventeringen ger också foderprognoser i form av hur utvecklingen av arealen ungskog inom ÄBIN- höjd (1-4 m) kommer att se ut de kommande åren. Inventeringen genomförs i regel vartannat år per älgförvaltningsområde i Värmland. Skogsstyrelsen ansvarar för inventeringens genomförande och redovisning av resultaten. I ÄBIN inventeras bland annat andelen tall med årsfärska skador samt andelen tall som är helt oskadad, även äldre skador inräknat. I de älgförvaltningsområden som administreras av Länsstyrelsen i Värmland ligger andelen årsskadad tall enligt treårsmedelvärde på 15 % för hela länet. Andelen årsskadad tall i länets nio älgförvaltningsområden varierar mellan 8 - 28 %.

Skogsbruket har tidigare antagit målet om att högst 5 % (2 % i områden med låg bördighet) av tallstammarna årligen får ha uppkomna viltskador orsakade av hjortdjur. Minst 85% av tallstammarna är då oskadade av hjortdjur. Målet möjliggör att 7 av 10 föryngrade tallstammar förblir oskadade när inventerad ungskog uppnått 5 meters höjd.

I denna förvaltningsplan är det långsiktiga målet för årliga skador den målsättning som konkretiserats nationellt, det vill säga att enligt ÄBIN ska det vara maximalt 5 % årliga skador på tall vilket leder till att 7 av 10 tallstammar ska vara oskadade när de når 5 m höjd. Ambitionen är att skadorna kontinuerligt ska minska ner mot det långsiktiga målet.

Sambanden mellan olika faktorer och andelen årsskada på tall är komplexa. Det man sett i olika studier är att både älgtätheten, den totala klövvilttätheten, förekomsten av tall, snödjup och längd på snöperiod m.fl. alla kan ha betydelse. Det innebär att den faktor som kan vara av störst betydelse i södra Värmland kanske är av ringa betydelse i norra Värmland.

Långsiktigt mål för årliga betesskador på tall

1. Det långsiktiga målet för årliga skador är att det enligt ÄBIN ska vara maximalt 5 % årliga skador på tall vilket leder till att 7 av 10 tallstammar ska vara oskadade när de når 5 m höjd.

Inget SMART mål har satts för årliga betesskador på tall i förvaltningsplanen, utan istället har ett långsiktigt mål satts. Arbetsgruppen som tagit fram förvaltningsplanen har gemensamt landat i denna skrivning.

Tabell 1: Treårsmedel för andel tallar med årsskada per älgförvaltningsområde och för hela länet år 2024 och 2025.

Älgförvaltningsområde	Senaste inventeringen (%) 2024 och 2025
Finnskogens ÄFO	18%
Fryken-Glafs fjorden ÄFO	15%
Klarälven-Fryken ÄFO	13%
Örtens ÄFO	13%
Wermlandsbergs ÄFO	10%
Glaskogens ÄFO	17%
Vänerbygdens ÄFO	21%
Bergslagskanalens ÄFO	8%
Vänern-Möckeln ÄFO	28%
Värmlands län	15%

Åtgärder för att minska skador på skog

1. Metodvägledning till älg och kronhjortsskötselområden om hur man inom områdena kan arbeta för att stötta markägare som drabbas av skador orsakade av älg och kronhjort. Goda exempel samlas och ska ingå i vägledningen.
2. Se åtgärder under Mera Tall, Ståndortsanpassning, Samråd, Samförvaltning, Planer och god nyttjandegrad, Klövvilt i Värmland, Minskning av klövvilttätheterna.
3. En enkät till enskilda skogsägare i länet tas fram för att ge underlag för hur vi kan arbeta vidare med balans mellan klövvilt och skog genom lokal förankring.

Mera tall

Skogsstyrelsen har sedan 2016 drivit projektet "Mera tall" för att öka mängden tall och annat foder i landskapet, samt för att främja samarbete mellan jägare och markägare för att balansera klövviltet med dess foderresurs. Målet är att lokalt engagemang ska driva projektet framåt, främst inom älgförvaltnings- och älgskötselområden.

Projektet fokuserar på att hantera betetrycket från klövvilt och optimera den gemensamma foderresursen genom att reglera viltstammar och skapa mer foder. Under 2022–2024 har Skogsstyrelsen

drivit ett Mera tall-projekt i Värmland, där flera organisationer deltagit. Skogsstyrelsen har ansvarat för projektledning och information, samt arrangerat möten för styr- och arbetsgrupper.

För att öka mängden foder och föryngra med tall i större utsträckning kan det vara viktigt att skogsägare får stöd då de kan drabbas av hårt betestryck på ungskog. Flexibilitet inom älgskötselområden med exempelvis lokal extra tilldelning eller skydds jakt kan nyttjas, och samordnade skrämrelåtgärder kan genomföras av markägare och jaktlag. Dialog mellan skogsägare, jägare och viltförvaltning är avgörande för framgång.

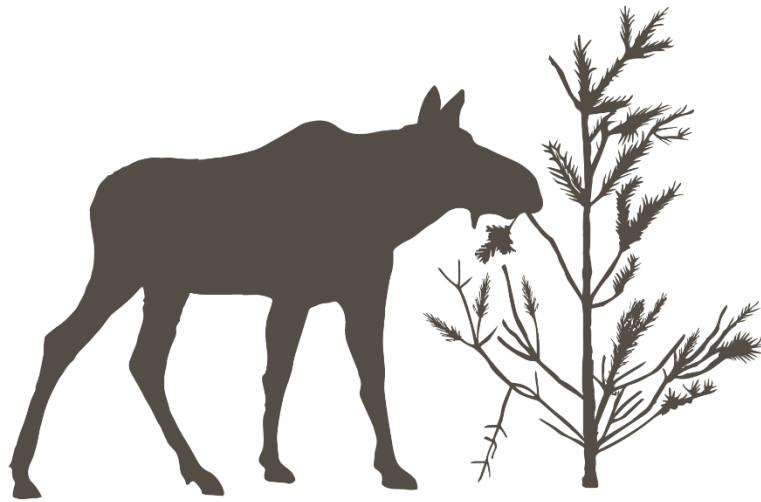
Denna typ av samverkan ses som en av nycklarna i samförvaltningen av klövvilt och skog och från och med 2024 är det inskrivet i de övergripande riktlinjerna för älg och kronhjortsförvaltning i Värmlands län att arbetssättet enligt projekt Mera tall ska vara en naturlig del av klövviltförvaltningen i länet.

Målsättningar Mera tall/Samverkan – skog och vilt

1. Fram till år 2030 har minst två utbildningstillfällen hållits för sammanlagt minst 80 % av virkesköparna och de skogliga rådgivarna aktiva i Värmland.
2. Under 2026 färdigställs en gemensam informationsfolder om Mera tall och klövvilt och skog för spridning till skogsägare och jägare i länet i syfte att nå ut brett.
3. År 2028 har andelen tallplantor och tallfrö av den totala plant och fröförsäljningen ökat med 15 % från 2024 enligt uppföljningen.

Åtgärder mera tall/Samverkan – skog och vilt

1. Utbildning för virkesköpare och skogliga rådgivare.
2. Tryck och spridning av en gemensam informationsfolder Mera tall och klövvilt och skog för spridning till skogsägare och jägare i länet.
3. Informationsspridning och dialog på samråd och i flera sammanhang.
4. Skogsstyrelsen driver projekten ”Mera tall” och ”Samverkan skog och vilt” och är den myndighet som kan erbjuda stöd och information om arbetssättet. De utbildningar som planeras kommer att hållas av Skogsstyrelsen i samverkan med Länsstyrelsen och andra intressenter.
5. Uppföljning av försäljning av tallplantor och tallfrö sker med stöd av olika aktörer.

Ståndortsanpassning

Ståndortsanpassning innebär att man vid föryngring väljer ett trädslag som är lämpligt för marken man föryngrar på. Att förbättra ståndortsanpassningen i Värmland så att vi har mer tall i landskapet bedöms vara en avgörande åtgärd för att minska betesskadorna och öka fodermängden. Det är dock inte bara tallförekomst på landskapsnivå som bedöms som viktigt utan även tätheten av tall på beståndsnivå. En hög täthet av tallplantor per hektar ger en "utspädningseffekt", vilket innebär att tillräckligt många plantor kan nå en betesfri höjd på 4–5 meter. Markberedning och plantering med förädlade plantor är de vanligaste metoderna och ger en snabb och effektiv etablering av tall.

Stora markägare som exempelvis Stora Enso har satsat på ståndortsanpassningen, och föryngrar nästan enbart med tall på magra och mellanmarker. De använder i huvudsak markberedning och plantering med förädlad material och följer upp sina föryngringsinsatser under varje planperiod.

Två andra föryngringsmetoder som vid lyckat resultat kan uppnå en hög täthet av plantor (över 5000 plantor/ hektar), är frösådd och naturlig föryngring. Sådd kan genomföras både manuellt genom att sprida frön för hand i markberedningsfåror eller maskinellt genom att man använder en markberedningsmaskin med ett speciellt såddaggregat som portionerar ut frön samtidigt som den markbereder.

Naturlig föryngring sker i regel genom att fröträd lämnas på föryngringsytan vid avverkning. För ett lyckat resultat krävs ofta att man även markbereder under fröträden för att fröna skall komma ner i jorden och ge en jämn och heltäckande föryngring.

Om föryngring sker på rätt sätt med bl.a. markberedning och med i

övrigt gynnsamma förutsättningar bedöms generellt tätheterna av tall bli som högst när man föryngrar tall genom naturlig föryngring eller sådd.

Oavsett hur man föryngrar med tall bedöms det som viktigt att mängden tall i landskapet ökar och att det föryngras med tall på de marker som är lämpliga för tall.

Målsättningar för ståndortsanpassning

1. Treårsmedel enligt ÄBIN för andel av de magra markerna föryngrade med tall ska vara minst 80 % år 2034 summerat för hela länet med en variation mellan 68-91 % i de olika älgförvaltningsområdena. Det långsiktiga målet är en högre andel.
2. Treårsmedel enligt ÄBIN för andel av mellanmarkerna föryngrade med tall ska vara minst 25 % år 2034 summerat för hela länet med en variation mellan 20-36 % i de olika älgförvaltningsområdena. Det långsiktiga målet är en högre andel.

Åtgärder för ökad ståndortsanpassning

1. Se åtgärder under Mera Tall/Samverkan skog och vilt.
2. Utvecklingen av andelen tallskog följs regelbundet upp genom ÄBIN-inventeringen.

Mager mark kategoriseras som marker med ståndortsindex upp till T22 och mellanmarker med ståndortsindex upp till G/T 28, och bördig mark från G/T 28 och uppåt.

RASE

Det är viktigt att komma ihåg att det bedöms som positivt om även andelen lövskog men även blandskog ökar. Att välja löv kan ha positiva effekter på både foderkvalité, fodermängd och biologisk mångfald. Det är viktigt att eftersträva en mängd löv som räcker både till klövvilt och övriga lövgynnade arter. Gällande sälg och vide samt andra betesbegärliga trädslag som rönn, asp och ek (RASE) mäts förekomsten av och statusen för dessa på älgförvaltningsområdesnivå som en del av ÄBIN. Det betyder att vi har information om hur förekomsten av och statusen för dessa trädslag utvecklas över tid. Detta mäts med andel provytor där RASE har gynnsam konkurrensstatus. Nedan följer målsättningen för utvecklingen av RASE under planperioden.

Att gynna RASE är dels en skogsbruksfråga men det totala betestrycket behöver även beaktas för att dessa trädslag ska kunna öka och växa upp till stora träd. Att gynna dessa trädslag är också viktigt för den biologiska mångfalden då de gynnar många andra arter som insekter, svampar och fåglar.

Målsättning för RASE

1. Treårsmedelvärdet för andelen provytor i ÄBIN där RASE har gynnsam konkurrensstatus har ökat enligt tabellen nedan per älgförvaltningsområde och för hela länet i inventeringarna som utförs 2033 eller 2034.

Tabell 2: Målsättningar för andelen provytor i ÄBIN där RASE har gynnsam konkurrensstatus per älgförvaltningsområde i inventeringarna som utförs 2033 eller 2034.

Älgförvaltningsområde	Senaste inventeringen 2024 och 2025 (%)	Mål för andel provytor med gynnsam konkurrensstatus för RASE (%)
Finnskogens ÄFO	2%	5%
Fryken-Glafsfjorden ÄFO	4%	10%
Klarälven-Fryken ÄFO	6%	7%
Örtens ÄFO	18%	19%
Wermlandsbergs ÄFO	3%	5%
Glaskogens ÄFO	7%	8%
Vänerbygdens ÄFO	14%	15%
Bergslagskanalens ÄFO	11%	12%
Vänern-Möckeln ÄFO	12%	13%
Värmlands län	9%	10%

Åtgärder för RASE

1. Se åtgärder under Mera Tall, Samråd, Samförvaltning, Planer och nyttjandegrad, Klövvilt i Värmland.

Klövvilt i jordbrukslandskapet

Delar av Värmland har större inslag av jordbruksmark och lokalt kan områden domineras av jordbruksmark. Stora inslag av jordbruksmark för odling av, för viltet, attraktiva grödor innebär att samtliga fem klövviltarter också nyttjar dessa som en foderresurs. Klövviltets bete och tramp i olika typer av grödor gör att de som brukar marken kan drabbas av ekonomiska förluster p.g.a. skördebortfall och/eller nedsatt kvalitet vid skörd.

Skador

Skador på jordbruksmark

Jordbruksverket har tagit fram statistik över skador orsakade av vilt för år 2014, 2020 och 2023. Med hjälp av en enkätundersökning utförd av Statistiska centralbyrån beräknades skadorna för olika grödor, procentuellt och i mängd, för hela landet, länsvis och uppdelat på olika viltarter. Resultatet som redovisas i tabell nr 3 nedan visar skördebortfall på spannmål totalt sett p.g.a. de olika klövviltarterna 2014, 2020 och 2023. Vildsvin är enligt undersökningarna den art som orsakar störst skördebortfall.

Det görs ingen inventering av skador och det finns inget system för att registrera skador orsakade av klövvilt vilket gör skadornas utveckling

svår att följa upp. Utifrån Jordbruksverkets enkätundersökning kan vi dock få möjlighet att se hur utvecklingen av skador ser ut mellan år.

Tabell 3: Skördebortfall i spannmål per klövviltart 2014, 2020 och 2023.

Klövviltart	2014	2020	2023
Vildsvin - skördebortfall spannmål	0,0%	1,5%	0,8%
Älg - skördebortfall spannmål	0,6%	1,2%	0,6%
Kronhjort - skördebortfall spannmål	0,1%	0,3%	0,3%
Dovhjort - skördebortfall spannmål	0,0%	0,1%	0,1%
Rådjur - skördebortfall spannmål	0,0%	0,1%	0,1%
Procent skördebortfall spannmål totalt	0,7%	3,3%	1,9%

Åtgärder för att minska skador på jordbruksmark

Olika åtgärder som sänkning av klövvilttätheterna, skyddsjakt, förebyggande åtgärder, som skrämning kan minska mängden skador av klövvilt på jordbruksmark. Olika åtgärder kan behöva kombineras för att få ett önskvärt resultat. Lantbrukares växtföljd gör det ofta svårt att byta till en gröda man inte planerat att odla. I de fallen är jakt, skyddsjakt och eventuellt skrämning de främsta alternativen.

En god samverkan mellan jaktlag, jaktområden och drabbade lantbrukare bedöms som avgörande för att förhindra skador på jordbruksmark.

Genom att sammanställa den information som finns om klövviltsskador i gröda och försöka nå ut till lantbrukare och jägare i länet genom olika kanaler kan vi skapa förutsättningar för att minska skadorna eller, där skadorna redan är på en låg nivå, hålla dem på låg nivå. Information kan förmedlas genom tryckt information både digitalt och fysiskt samt i Länsstyrelsens tidning till lantbrukare, "Utsikt". Här bedöms också

samverkan mellan myndigheter och medlemsorganisationer som LRF och Svenska Jägareförbundet vara viktigt för att få ut information till lantbrukare och jägare. Att trycka på vikten av att diskutera skador på gröda under samrådsprocessen och i arbetet med älg och kronhjortsskötselplaner är något inblandade organisationer behöver arbeta med mer aktivt fortsättningsvis. I de mallar för samråd som ska tas fram kommer skador på gröda orsakade av klövvilt vara en del.

Målsättningar för skador på jordbruksmark

1. Enligt Jordbruksverkets nästa undersökning av viltskador i lantbruksgrödor är det rullande treårsmedelvärdet för skördebortfallet i kategorin "spannmål totalt" under 2 %.

Åtgärder för att minska skador på jordbruksmark

1. Se åtgärder för samråd, samförvaltning och älgskötselplaner.
2. Informationsinsats för att nå ut till jordbrukare och jägare om klövviltets skador på jordbruksmark och åtgärder som jaktlig samverkan och skrämsel.
3. Undersökning av hur ny teknik och metodik kan implementeras.
4. Skydds jakt

Klövvilt i trafiken

Skador

Viltolyckor är ett växande problem i Sverige och Värmland. Olyckorna medför stora kostnader för samhället, lidande för människor och djur och skador på egendom. En älgolycka bedöms kosta samhället ca 60 000 kr. I Värmland är treårsmedelvärdet för antal älgolyckor 2022-2024 490 stycken, vilket resulterar i en kostnad på cirka 30 miljoner kronor. Att fortsätta arbeta aktivt med olika åtgärder för att förebygga viltolyckor ses som en prioriterad fråga under de kommande åren.

Statistik på viltolyckor finns i bilaga 1.

Hur man minskar viltolyckor i trafiken

Viltstängsel sätts upp längs olycksdrabbade vägsträckor för att hålla djuren borta från vägarna. Dessa stängsel kombineras i regel med faunapassager, som broar eller tunnlar, placerade på platser där djuren naturligt rör sig. Genom att analysera landskapet och djurens beteende kan dessa passager placeras effektivt och säkert.

Hastighet och trafikintensitet är de två faktorer som har störst påverkan

på antalet viltolyckor enligt Trafikverkets utredning. Genom sänkta hastigheter på olycksdrabbade vägsträckor kan olycksantalet sannolikt minskas.

Varningsskyltar informerar bilister om områden med hög olycksrisk, och digitala skyltar som reagerar på förändrad risk anses vara mest effektiva.

För att varna trafikanter mer direkt testas även rörelsedetektorer vid öppningar i stängsel. När djur närmar sig aktiveras varningssystem som uppmanar bilister att sänka hastigheten.

Jakt kan användas för att minska antalet viltolyckor, särskilt för arter som dovhjort, kronhjort och vildsvin, där det finns ett tydligt samband mellan ökande populationer och fler olyckor. Tätortsnära jakt har också visat resultat, särskilt för rådjur.

Slutligen kan information till allmänheten genom kampanjer och media bidra till ökad medvetenhet om vikten av att hålla hastighetsgränser och vara uppmärksam i områden med hög olycksrisk.

Målsättningar för trafikolyckor

1. Treårsmedelvärdet för antal viltolyckor med älg ska vara maximalt 400 till och med år 2031.
2. Treårsmedelvärdet för antal viltolyckor med rådjur ska vara maximalt 2800 till och med år 2031.
3. Treårsmedelvärdet för antal viltolyckor med kronhjort ska vara maximalt 30 till och med år 2031.
4. Treårsmedelvärdet för antal viltolyckor med dovhjort ska vara maximalt 20 till och med år 2031.
5. Från och med 2027 hålls årligen minst två samverkansmöten där det diskuteras åtgärder för att minska viltolyckorna.

Åtgärder för att minska trafikolyckor

Efter att NVR (Nationella viltolycksrådet) renodlat sitt uppdrag till att enbart hantera eftersöksverksamheten finns idag ingen organiserad regional samverkan för att förebygga och minska viltolyckorna. Tidigare fanns i varje län ett regionalt råd. Arbetet skedde då i samverkan mellan de ingående organisationerna, bland andra Polisen, länsstyrelserna, Skogsstyrelsen, Trafikverket, LRF (Lantbrukarnas riksförbund) och jägarorganisationerna.

1. Konkreta åtgärder som kan behandlas av ansvariga organisationer är till exempel röjning av vägkanter, skyltning och vägunderhåll. Även slätter av gräs i vägkanter kan krävas på olycksdrabbade platser.

2. Kontakter etableras mellan aktörer för att undersöka möjligheterna till att sätta ihop en regional samverkansgrupp med syfte att arbeta förebyggande och för att minska viltolyckorna i länet.
3. Årliga samverkansmöten hålls med berörda aktörer.
4. Informationsinsatser genomförs till allmänhet, jägare och markägare med flera berörda.
5. Minskning av klövvilttätheterna har effekt, hur stor effekt verkar variera mellan olika arter.

Inför genomförande av åtgärder för att styra viltets rörelser i landskapet är det viktigt att inte stänga inne vilt när man bygger viltstängsel.

Klövvilt i Värmland

Samförvaltning

Samförvaltning av klövvilt innebär att alla klövviltarter samt deras livsmiljö förvaltas tillsammans, i samverkan mellan berörda intressen. Detta kräver en helhetssyn där både skog, foder och alla klövvilt beaktas för att nå uppsatta mål. Eftersom klövviltarter delar foderresurser måste hänsyn tas till både viltstammar och deras foderutbud. Genom kunskap om klövviltens födoöverlapp kan vi hantera skador på skog och jordbruk samt bevara livskraftiga stammar av hög kvalitet.

Värmland är ett stort län med varierande landskap, från jordbruksdominerade områden i söder till skogsdominerade i norr. Detta ger både möjligheter och utmaningar för att förvalta flera klövviltarter, såsom älg, kronhjort, rådjur, dovhjort och vildsvin. Samtidigt finns de fem stora rovdjuren (varg, björn, lodjur, järv och kungsörn), som också påverkar klövviltstammarna. Kombinationen av fler klövviltarter och rovdjur ställer ökade krav på samförvaltning för att balansera viltpopulationerna och deras påverkan på areella näringarna och livsmiljön i övrigt.

Fler klövviltarter gör att behovet av en fungerande samförvaltning har blivit större. De som arbetar med klövviltförvaltning behöver ha kunskap om och ta hänsyn till helheten när det kommer till den totala klövvilttätheten och de gemensamma foderresurserna.

En del av målsättningen för älgförvaltningen är att den ska vara

ekosystembaserad. Detta innebär att man behöver beakta många faktorer som påverkar viltet och dess miljö, såsom täthet av annat klövvilt, predation och fodertillgång. Förvaltningen sker inom geografiskt avgränsade områden som älgförvaltningsområden och älgskötselområden.

Flerartsförvaltning, en del av samförvaltningen, innebär att allt klövvilt förvaltas gemensamt för att reglera tätheten med hänsyn till deras påverkan på varandra och sin omgivning. Älgförvaltningens strukturer anses lämpliga för flerartsförvaltning, där exempelvis älgförvaltningsområden, älg- och kronhjortsskötselområden används för att gemensamt planera och hantera förvaltningen.

Balans mellan foder och klövvilttäthet – älgkvalenter

Ett sätt att få en överblick över klövviltstammens energibehov och därmed potentiellt betetryck inom ett visst område är att använda sig av älgkvalenter. Det man gör är att man räknar om antal rådjur, dovhjort och kronhjort till antal älgar utifrån deras energibehov. I grova drag räknar man att det går sju rådjur, fyra dovhjortar eller två kronhjortar på en älg. Detta ger en ungefärlig bild av energibehovet hos hjortviltet och ett underlag som kan bidra i en lokal flerartsförvaltning av klövvilt. Älgkvalenter ger en fingervisning om det samlade energibehovet, men eftersom födointaget skiljer sig mellan de olika arterna ska det inte likställas med hur stor födokonkurrens faktiskt är.

Räknar man på detta för Värmland kommer flera av länets älgförvaltningsområden upp i närmare 15–20 älgar/ 1000 hektar i vinterstam. I kombination med att mängden tall, bärris och löv minskat under många år kan det ge oss en förståelse för varför mängden betesskador på tall ligger på den nivå det gör idag.

Tätheten av älg är en av de faktorer som påverkar andelen betesskadade tallar. I områden med höga tätheter av annat klövvilt kan älgtätheten som faktor delvis bli satt ur spel då betet från andra hjortdjur på tall och konkurrensen om övriga foderresurser blir den i huvudsak drivande faktorn. Andel tall i ungskogarna har, enligt flera studier, också en påverkan på skademängden. Vilka faktorer som har störst påverkan varierar i olika studier och flera faktorer samverkar alltid.

Beroende på förhållandena i respektive älgförvaltningsområden kan alltså olika åtgärder vara av olika vikt för att minska på betesskadorna. Älgtätheten bedöms dock kunna vara en avgörande faktor inte minst där tätheten av övrigt klövvilt är lägre. Att aktivt sänka eller att hålla älgtätheten på en viss nivå kan därför vara en åtgärd som kan ge effekt. Att aktivt låta älgtätheten öka eller ligga kvar på en relativt hög nivå i

förhållande till älgförvaltningsområdets mål kan alltså därmed få negativa följder.

Minskning av klövvilttätheterna

Länsstyrelsen gör bedömningen att klövvilttätheterna behöver minska i delar av länet för att skador på skog ska minska och för att vi ska komma närmare eftersträvad balans mellan klövvilt och foder. Att öka fodermängden i landskapet i större skala kommer att ta tid, även om vissa foderskapande åtgärder kan göras direkt. Därför är det viktigt att aktivt arbeta med både foderskapande åtgärder och en aktiv avskjutning av klövvilt. En minskning av klövvilttätheterna kan vara tillfällig för att under en period arbeta med att öka fodermängden. När fodermängden ökat kan sedan klövviltstammarna tillåtas öka gradvis så länge balans mellan klövvilt och foder kan bibehållas. Då det finns stora lokala variationer av klövvilttäthet behöver en sådan minskning vara lokalt förankrad och utgå från lokala förutsättningar. Minskning av tätheten kan vara ett verktyg i vissa områden medan andra har klövviltsstammar på låga nivåer och en viljeinriktning att öka stammarna.

I vissa områden är behovet av att minska någon av arterna större än för de resterande arterna. Exempelvis kan det vara ett större behov av att minska tätheten av rådjur i något område medan det är ett större behov att minska tätheten av älg i något annat. I andra områden kan det finnas behov av att minska tätheterna av samtliga fyra hjortvilt. Detta faktum gör att möjligheten också finns att gynna framför allt älgen genom att sänka tätheten av de andra arterna. Det bedöms gynna älgen som påverkas negativt p.g.a. konkurrensen om foder, samtidigt som det bedöms leda till minskade skador på skog. Genom fortsatt aktivt arbete med att utveckla samråden, stöd till älgförvaltningsgrupper och älgskötselområden och en löpande dialog kommer delaktiga aktörer verka för att det sker en lokalt förankrad sänkning av klövvilttätheterna där behovet finns, samtidigt som vi tar hänsyn till predation.

När det gäller älgtätheten har varje älgförvaltningsgrupp satt mål för älgtäthet i respektive älgförvaltningsplan. I målsättningen nedan utgår vi ifrån de mål som är satta för älgtäthet för varje älgförvaltningsområde.

Målsättningar samförvaltning av klövvilt

1. År 2028 framgår det av samrådsprotokoll från minst 75 % av alla älgskötselområden att de haft gemensamma samråd med kronhjortsskötselområden i samma område och att de gemensamt arbetar med flerartsförvaltning och hur de gör det.
2. År 2026 har samtliga älgförvaltningsgrupper, älgskötselområden och kronhjortsskötselområden tillgång och tar hänsyn till

älgförvaltningsplaner, älgskötselplaner och kronhjortsskötselplaner.

3. År 2027 framgår det av samtliga älgförvaltningsområdens och älgskötselområdens samrådsprotokoll att man tagit hänsyn till och diskuterat tätheten av samtliga klövvilt kopplat till foderkonkurrens och skador på jordbruk och skog.

Mål för älgtäthet i älgförvaltningsområdena

1. År 2029 ska älgtätheten (älgar/1000 ha) i vinterstam ligga inom 10 % från varje enskilt ÄFO:s mål för älgtäthet.

Med nuvarande målsättningar innebär det en total sänkning av älgtätheten i Värmland på 10 % om vi ska nå de exakta målnivåerna. Målsättningen ovan kommer att revideras löpande och kommer att bygga på älgförvaltningsgruppernas målinriktning i älgförvaltningsplanerna under kommande planperioder.

Tabell 4: Tabellen visar den senaste siffran våren 2025 för antal älgar och älgtäthet samt målsättningar för dessa och den önskade förändringen i samtliga älgförvaltningsområden i Värmland.

ÄFO	Älg /1000 ha 2025	Älgar antal	Mål älgtäthet (/1000 ha) i ÄFO-plan	Mål antal älgar	Önskad förändring (%)
Finnskogen ÄFO	10,7	3884	10,0	3630	- 7 %
Fryken-Glafsfjorden	11,0	2160	9,3	1826	- 15 %
Klarälven-Fryken ÄFO	11,4	1429	9,5	1191	- 17 %
Örtens ÄFO	11,3	1216	9,0	969	- 20 %
Wermlandsbergs ÄFO	8,0	1269	8,2	1301	+ 2 %
Glaskogens ÄFO	10,5	3386	9,0	2902	- 14 %
Vänerbygdens ÄFO	9,9	1428	8,8	1414	-11 %
Bergslagskanalens ÄFO	10,0	1478	8,0	1182	- 20 %
Vänern-Möckeln ÄFO	8,9	638	9,5	681	+ 7 %
Värmland	10,2	16680	9,1	14970	- 10 %

Samråd

Älgskötselområdenas samråd

Älgskötselområden har ansvar för att årligen hålla samråd med berörda fastighetsägare, jakträttshavare och viltvårdsområden. Samråden ska protokollföras och protokollen skickas till länsstyrelsen vid begäran. Inbjudningar ska gå ut till alla fastighetsägare med skogs- och jordbruksmark inom området, och det är viktigt att nå ut till dem, inte bara jaktlagens representanter. Då det kan vara svårt att nå alla fastighetsägare, skulle en gemensam vägledning för hur kallelser ska skickas kunna underlätta.

Samråden är en viktig del av älgförvaltningen, där berörda parter kan lämna synpunkter och diskutera hur älg och annat klövvilt ska förvaltas och bidrar till den lokala förankringen av förvaltningsmålen. Eftersom det saknas en standardiserad metod för hur samråden ska genomföras, görs det på olika sätt i olika områden.

Samverkan mellan fastighetsägare, jakträttshavare och viltvårdsområden är avgörande för en effektiv förvaltning av både klövvilt och foderresurser. Samråden fungerar som en plattform för att diskutera flerartsförvaltning och hur man kan minska betetrycket samt konkurrensen mellan viltarter. Frågor som foderskapande och skogsskötsel kan också tas upp för att stärka samarbetet mellan markägare och jägare.

Diskussionerna i dessa samråd lägger grunden för de synpunkter som företrädarna från älgskötselområdena tar vidare till älgförvaltningsgruppens samråd.

Älgförvaltningsområdenas samråd

Älgförvaltningsgruppen ska minst en gång per år hålla protokollförda samråd med registrerade älgskötselområden och berörda myndigheter. Syftet med dessa samråd är att samla in synpunkter som används som underlag för älgförvaltningsplanen. Samråden spelar en viktig roll i förankringsarbetet, eftersom det är här de lokala målsättningarna för älgförvaltningsområdet diskuteras och beslutas. Det är därför viktigt att älgförvaltningsgruppen tar hänsyn till älgskötselområdenas synpunkter.

Vid samråden med älgförvaltningsgruppen är det viktigt att de synpunkter som älgskötselområdena samlar in från sina egna samråd med markägare och jägare förs vidare. På så sätt sker en dubbelriktad kommunikation, där beslut och synpunkter flödar både uppåt från markägare och jägare, och nedåt från älgförvaltningsgruppen. Detta skapar en förankringskedja där alla berörda parter kan bidra till älgförvaltningen.

Länsstyrelsen rekommenderar en kontinuerlig dialog mellan älgförvaltningsgruppen och älgskötselområdena, även mellan de formella samråden, för att hålla alla informerade om diskussioner och beslut som fattas. För att underlätta detta kan älgförvaltningsgruppen, om möjligt, skicka ut information om hur diskussionen i gruppen ser ut kring exempelvis älgtäthet eller avskjutning, till älgskötselområdena innan samråden, så att de berörda kan lämna tidiga synpunkter.

Under pågående älgjakt hålls dessutom en halvtidsavstämning mellan älgförvaltningsgruppen och älgskötselområdena. Vid dessa möten diskuteras eventuella revideringar av förvaltningsplanen som kan behöva göras inför vintern och våren. Redan då kan man samla in synpunkter på framtida förändringar. Länsstyrelsen har även skickat ut förslag på frågor som kan diskuteras vid dessa halvtidsavstämningar.

Målsättningar för samråd i älgskötselområden

1. År 2027 använder alla älgskötselområden framtagen vägledning för kallelse i syfte att bjuda in så många markägare som möjligt till samråden. Beskrivning av förfarandet för kallelsen och inbjudan/kallelse ska bifogas med samrådsprotokollen.
2. År 2026 använder alla älgskötselområden framtagen mall för dagordning på sina samråd. Att dagordningsmallen följts ska tydligt framgå i samrådsprotokollen.
3. År 2026 framgår det av samrådsprotokoll från alla älgskötselområden och att de arbetar med att minimera skador på skog och jordbruk och hur de gör det.
4. År 2027 framgår det av samrådsprotokoll från alla älgskötselområden att de inom området samverkar enligt Mera talls arbetssätt för att nå balans mellan skog och vilt.

Målsättningar för samråd i älgförvaltningsområden

1. År 2026 använder alla älgförvaltningsgrupper framtagen mall för dagordning på sina samråd. Att dagordningsmallen följts ska tydligt framgå i samrådsprotokollen.
2. År 2026 använder alla älgförvaltningsgrupper framtagen mall för dagordning på sina halvtidsavstämningar. Att dagordningsmallen följts ska tydligt framgå i mötesprotokollen.
3. År 2028 ska det framgå av samtliga älgförvaltningsgrupper samrådsprotokoll att Mera Tall/balans skog och vilt/foder och allt hjortvilt diskuterats på samrådsmötet.

Åtgärder för samförvaltning samt samråd i älgförvaltningsområden och älgskötselområden

1. Vägledning för kallelse tas fram och skickas ut
2. Mall för dagordning tas fram och skickas ut
3. Länsstyrelsen och andra delaktiga aktörer deltar i möjligaste mån på så många samråd som möjligt
4. Digitala seminarier med älgförvaltningsgrupper och älgskötselområden hålls i möjligaste mån regelbundet.
5. Fortsatt utveckling av dagordningsmall för halvtidsavstämning.
6. Samrådsprotokoll begärs in årligen av länsstyrelsen.
7. Verka för att älgskötselområden och kronhjortsskötselområden har gemensamma samråd.

Älg

Älgen är generellt talrik över hela länet med lokalt stora variationer i täthet mellan runt 5 älgar/1000 ha och upp mot 14 älgar/1000 ha i vinterstam. En medeltäthet sett till hela Värmland ligger på ca 10 älgar/1000 ha.

Älgen är i särklass det viktigaste jaktbara viltet i Värmland och det finns en stark älgjaktskultur. Detta visar bland annat organisation och samordning av älgjakten i cirka 60 älgskötselområden som täcker 92 % av länets yta, och över 340 viltvårdsområden som täcker över 50 %.

Förutsättningarna för älgen över länet ser till viss del mycket olika ut både vad gäller fodertillgång, snömängd och konkurrens med annat klövvilt. Fodertillgången varierar från mer bördiga områden med större lövinslag och större andel jordbruksmark till rena barrskogsområden med varierande andel tall och gran. I de södra delarna är tätheterna av rådjur och dovhjort högre vilket ger en annan konkurrenssituation jämfört med den centrala och norra delen av länet. Kronhjorten förekommer i högst tätheter i södra och centrala delarna av länet vilket gör den något mer jämnt fördelad över länet.

Värmland är indelat i nio olika älgförvaltningsområden som i sin tur innehåller ett antal älgskötselområden och licensområden för älgjakt. Olika typer av inventeringar och datainsamling sker till största del på älgförvaltningsområdesnivå och älgskötselområdesnivå, samtidigt bidrar de mindre licensområdena till de sammanvägda resultaten. De sammanställda resultaten vi kan ta del av redovisas alltså till största del för respektive älgförvaltningsområde.

Med de olika förutsättningarna i de olika älgförvaltningsområdena i länet kommer målsättningar och åtgärder för att nå dem också att variera. Det som bedöms som en rimlig åtgärd i ett älgförvaltningsområde kan ha en mycket begränsad effekt i ett annat. Därför behöver de lokala förutsättningarna styra hur man arbetar i olika älgförvaltningsområden och hur man använder sig av de åtgärder som kan läsas om nedan.

Älgförvaltningsplaner och skötselplaner

Älgförvaltningsplaner och älgskötselplaner är centrala dokument för den lokala älgförvaltningen, där man sätter mål och beskriver förutsättningar på ÄFO- och ÄSO-nivå. Eftersom faktorer som predation och skador snabbt kan förändras, behöver planerna ofta revideras för att hålla dem aktuella och undvika avvikelser från planerad avskjutningen. Avvikelser på upp till 10 % från målen accepteras generellt, men större avvikelser kan leda till att länsstyrelsen överväger att avregistrera älgskötselområden om avvikelserna upprepas.

Älgförvaltningsplaner och älgskötselplaner gäller i regel tre år och ska följa en ekosystembaserad förvaltning. Planerna bygger på inventeringsresultat och samråd, där synpunkter och data är avgörande för planens utformning. Varje älgskötselområde ska ha en skötselplan som bidrar till att genomföra älgförvaltningsplanens mål. Skötselplanerna fastställs vanligtvis på tre år, men kan justeras för att harmonisera med revideringar i förvaltningsplanen.

Länsstyrelsen och älgförvaltningsgrupper granskar älgskötselplanerna innan de godkänns, och kvalitén på inskickade planer är avgörande för processen. Korrekt ifyllda planer och användning av rätt data är viktigt för att underlätta granskningen.

Nyttjandegrad

Hur stor del av den planerad avskjutningen som faktiskt är uppfylld brukar benämnas nyttjandegrad. En grundläggande målsättning är att nyttjandegraden i både älg och kronhjortsförvaltningen ska vara 100 % av planerad avskjutning. Här finns dock stora variationer och det påverkas av en rad olika faktorer som predation och reproduktion. Generellt används 10 % som en acceptabel avvikelse från planerad avskjutning. Ofta påverkas framförallt älgskötselområden av att det sker förändringar innan eller under pågående jakt som ändrar förutsättningarna man haft när man arbetat fram sin skötselplan. Detta kan vara svårt att förutse och att påverka vilket gör att vi kommer fortsatt ha en viss variation i nyttjandegrad. Dock finns det möjlighet att genom tidiga avstämningar och dialog under pågående jakt skapa förutsättningar för en så god nyttjandegrad som möjligt. Samtidigt behöver vi fortsatt arbeta med att ha så god bild av förutsättningarna i skötselplanarbetet och verka för att vi har skötselplaner med god kvalité.

Ett övergripande mål och något som inblandade aktörer arbetar för är att målen för älgtäthet på älgförvaltningsnivå och älgskötselnivå ska harmoniseras. Ett krav är att en älgskötselplan ska bidra till att älgförvaltningsplanens mål uppnås. Det ska få finnas en variation i målsättningar men i slutändan ska de inom ett älgförvaltningsområdes ingående älgskötselområdets älgskötselplaner summera ihop till det mål som satts för älgtäthet i vinterstam i älgförvaltningsplanen.

Målsättningar för planer och nyttjandegrad

Målsättning för skötsel och förvaltningsplaner

1. År 2030 innehåller alla älgskötselplaner eller bilaga till dem en beskrivning av betessituationen i området och vilka åtgärder som ska vidtas för att begränsa skador av älg på gröda och skog inklusive biologisk mångfald. (Detta är ett krav på innehåll i skötselplan enligt föreskrift).

2. År 2030 framgår det av alla inkomna älgskötselplaner och älgförvaltningsplaner hur man tagit hänsyn till tätheterna av övrigt klövvilt vid framtagandet av skötselplanen. Det kan också framgå av, till planerna bifogat, samrådsprotokoll.
3. Vid sammanställning av älgtäthet i vinterstam år 2030 utifrån Excel-verktyget för jämförelse mellan ÅSO och ÅFO (bilaga 3) ska älgskötselområdenas arealviktade och summerade älgtäthet ligga inom 10 % av respektive älgförvaltningsområdes mål för älgtäthet.

Målsättningar gällande nyttjandegrad

1. År 2026 är 3-årsmedel för nyttjandegraden för älgavskjutningen för Värmlands län minst 95%.
2. År 2027 är 3-årsmedel för nyttjandegraden för kronhjortsavskjutningen för Värmlands län minst 90 %.

Åtgärder för planer och god nyttjandegrad

1. Dialog och deltagande under samrådsprocessen: En god dialog mellan älgskötselområden, älgförvaltningsgrupper och myndigheter är central för att skapa förutsättningar för god nyttjandegrad. Deltagande på så många samråd som möjligt av delaktiga aktörer ska i möjligaste mån ske regelbundet.
2. Tydlig information kring kraven på älgskötselplaner
3. Tidig aktiv dialog: Identifiera områden med risk för dålig nyttjandegrad tidigt under jakten och inled dialog med jaktområden och älgförvaltningsgrupper.
4. Rapportering från ÄFG: Älgförvaltningsgrupper ska rapportera avvikelser från målen till länsstyrelsen och vidta åtgärder för att justera älgstammens storlek och sammansättning.
5. Tidig dialog vid påverkan av varg: Nyttillkomna eller försvunna vargrevir kan påverka älgjakten, vilket kräver tidig dialog mellan förvaltningsgrupper och länsstyrelsen för att anpassa jakten.
6. Gemensam kunskapsbas: Beslut ska baseras på inventeringar och observationer för att säkerställa en kunskapsbaserad förvaltning. Att exempelvis ställa in en älgjakt medför att den viktiga älgobsen i området försvinner. Älgobsen används för att sätta mål och mäta om målen uppnås.
7. Tydlig information kring avvikelser: Om avskjutningen hamnar under målsättningen kan den justeras till nästkommande år, och

avvikelse på mer än 10 % kan accepteras enstaka år under en treårsperiod.

8. Extra stöd vid väsentliga avvikelser: Om ett område avviker över 10 % från målet två gånger på tre år, ska länsstyrelsen föra en dialog med området och ge stöd för att förbättra nyttjandegraden.
9. Fortsatt dialog: Regelbunden dialog mellan länsstyrelsen, förvaltningsgrupper och skötselområden är avgörande för att upprätthålla och förbättra skötselplanernas kvalitet. Utbildning bör också ske regelbundet.
10. Fortsatt användning av hjälpverktyg: Genom Excelverktyget i Bilaga 3 kan man summera alla älgstammar och målsättningar för älgstammar och jämföra dessa mellan alla ÄSO med det ÄFO där de ingår. När man summerar kan en total avvikelse på 10 % mellan summan av ÄSO och ÄFO vara acceptabel. Verktyget används också i arbetet med älgskötselplaner och älgförvaltningsplaner.
11. Årligt digitalt seminarium med ÄSO, KSO och ÄFG
12. Vägledning till ÄSO, ÄFG och KSO om hur man kan jobba för att uppnå god nyttjandegrad

En älgstam av hög kvalitet

Kalvvikter

Ett av de övergripande och nationella målen inom älgförvaltningen är att ha en älgstam av hög kvalitet. Kvalitetsmått utgörs av slaktvikter av älgkalv där data samlas in årligen och redovisas på älgförvaltningsnivå. Reproduktion (antal kalv per hondjur) är också ett kvalitetsmått och mäts årligen genom älgobs, (älgobservationer under älgjakten). Hur stor andel tjur i den vuxna stammen (tjurandel) utgör även det ett kvalitetsmått.

Reproduktion

Reproduktion, det vill säga antal kalvar per hondjur i älgobsen är precis som slaktvikterna på älgkalv, ett kvalitetsmått på älgstammen. Älgkor är mest produktiva mellan 5–12 år. En hög andel hondjur i detta åldersspann är avgörande för god reproduktion, (det vill säga en stor andel av älgkorna bär kalvar).

Hög medelålder i älgstammen ger fler reproduktiva djur och fler överlevande kalvar, vilket kan styras genom avskjutningen. En tillräckligt hög andel kalv i avskjutning där minst 50% eftersträvas bedöms ge en högre medelålder.

Vargpredation påverkar ofta hur mycket kalv som kan skjutas, och det kan vara motiverat att ha en lägre kalvandel i avskjutningen inom sådana områden. Dock kan detta vara kontraproduktivt om man eftersträvar en högre medelålder. Det är bättre då att jaga kalv så länge det finns kalv. Det är möjligt att dra ner på avskjutningen av vuxna djur om man ser att kalvkvoten kommer bli låg, så länge man ligger inom en rimlig avvikelse från planerad avskjutningen enligt älgskötselplanen

Genom att utgå från älgobsens resultat för hur mycket tjur vi har kan vi styra avskjutningen för att uppnå eftersträvad fördelning av hondjur och handjur i stammen. Eftersom vargen tar fler hondjur kan områden med mycket varg behöva ha en lägre andel hondjur i avskjutningen och därmed en något lägre tjurandel i stammen.

God fodertillgång, som lövträd (RASE), tallungskog och bärris och ljung förbättrar älgarnas kondition och därmed deras reproduktiva förmåga. Att öka mängden löv och tall i landskapet kan därför vara avgörande.

Klimatet och vädret har stor påverkan på reproduktionen då det dels påverkar kornas kondition både inför dräktighet, innan och efter kalvning, men också kalvens kondition och tillväxt. Tidiga varma vårar exempelvis gör att kon och kalvarna går miste om det mest näringsrika fodret efter att kalven föds.

Tjurandel

Tjurar mellan 4-10 år anses vara viktiga för älgstammens kvalitet då de kan få kor och kvigor att gå i brunst tidigare än unga tjurar och de kan också betäcka fler hondjur.

Ett av kvalitetsmått i älgförvaltningen är därför hur stor del av den vuxna populationen som består av tjurar. Med en tillräckligt stor andel tjur kan vi försäkra oss om att vi har tillräckligt många tjurar inom önskvärt åldersspann.

För att vara säker på att det ska finnas tillräckligt mycket stora tjurar gör vi i denna förvaltningsplan bedömningen att andelen tjur bör ligga enligt målsättningen nedan.

Målsättningar för en älgstam av hög kvalitet

1. Treårsmedel för slaktvikterna på kalv ska minst vara på samma nivå som treårsmedel 2024 i samtliga älgförvaltningsområden år 2031.
2. Treårsmedel för andel kalv per hondjur enligt älgobsen ska från 2024 års värde öka med 10 % per älgförvaltningsområde till och med år 2031.

3. Treårsmedel för andel kalv i avskjutningen ska vara minst 45–50 % per älgförvaltningsområde år 2031.
4. Treårsmedel för andel handjur av vuxna enligt älgobs ska vara minst 33 % och maximalt 40 % per älgförvaltningsområde år 2031.

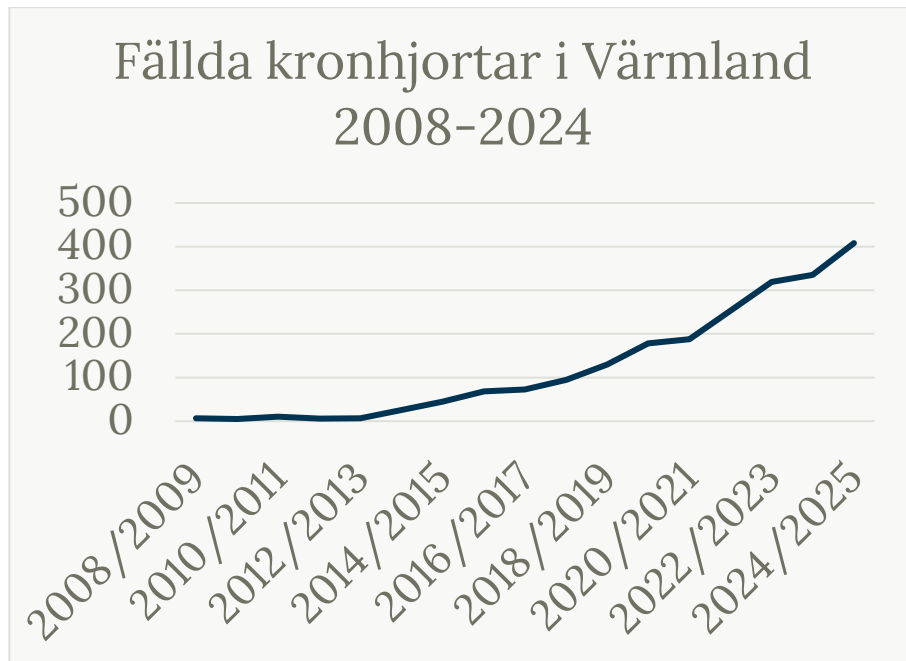
Vid hög predation kan reproduktionen och andel kalv i avskjutningen tillåtas vara lägre.

Åtgärder för en älgstam av hög kvalitet

1. Se åtgärder under avsnitt för samförvaltning, klövvilt och skog, samråd och skötselplaner
2. Dialog och samverkan under plangranskningssprocessen kring avskjutningsstrategier för en bra kvalitet på älgstammen.
3. Tydlig information under granskningen av älgskötsel- och älgförvaltningsplaner kring avskjutningsstrategier för en bra kvalitet på älgstammen.

Kronhjort

Kronhjorten är ett relativt nytt vilt i Värmland, men finns idag spridd över hela länet. Tätheterna av kronhjort är som störst i de södra och centrala delarna av länet. Det finns avskjutningssiffror från 2008 då 7 individer fälldes. Antal fällda djur varierade mellan 5–10 st fram till 2013 då det fälldes 26 individer. Avskjutningen har sedan ökat varje år och 2024/2025 fälldes 408 kronhjortar.

Figur: Antal fällda kronhjortar i Värmland 2008 till 2024. Källa: Älgdata.se

Kronhjorten är ofta koncentrerad till vissa områden och är sällan jämnt fördelad över landskapet. Detta leder till utmaningar i förvaltningen då tätheterna och skadorna kan variera stort inom ett och samma kronhjortsskötselområde. Det är svårt att inventera kronhjort och det finns idag ingen enskild kvalitetssäkrad inventeringsmetod som ger en någorlunda exakt bild av tätheten av kronhjort. Detta gör att vi får förlita oss på ett antal olika mer eller mindre beprövade metoder för att kunna bilda oss en uppfattning om hur mycket kronhjort det finns. De siffror på kronhjortstäthet vi har idag bygger på de lokala inventeringar och bedömningar som gjorts i de registrerade kronhjortsskötselområdena.

Övergripande målsättning för kronhjortsstammen

Kronhjortsstammen ska vara livskraftig med hög kvalitet, väl sammansatt med en 50:50 könsfördelning mellan de vuxna djuren och åldersfördelning där minst tio procent av vinterstammen består av hjortar äldre än sex år.

Inget SMART mål har satts då vi idag inte har möjlighet att följa upp hur könsfördelning och åldersstruktur mm. i kronhjortsstammen utvecklas.

Rådjur

Rådjuret är ett vilt som finns i hela Värmland med de högsta tätheterna i de södra och västra delarna. Avskjutningen av rådjur och trafikolyckorna med rådjur är något som totalt sett har ökat under den senaste 10

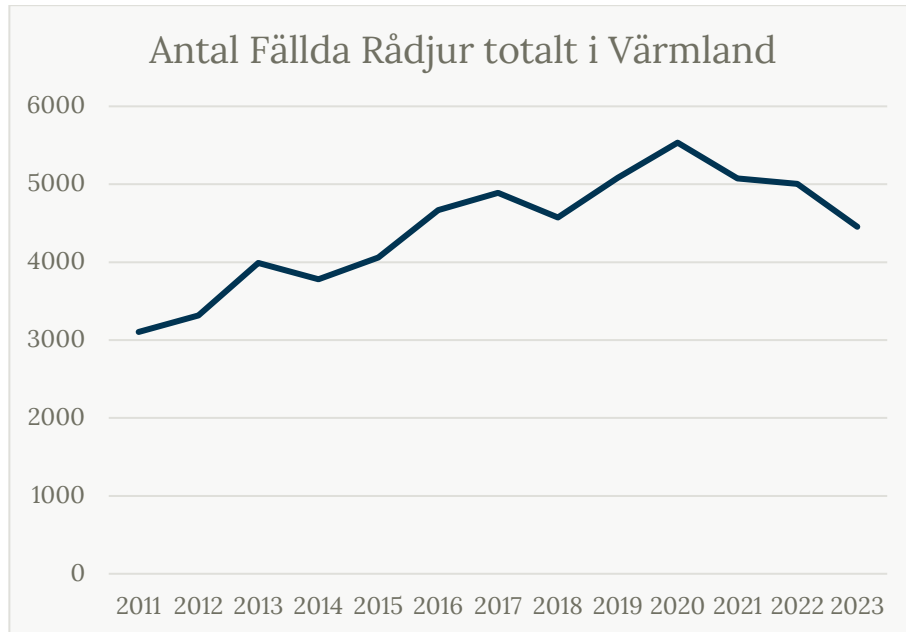
årsperioden. Antalet trafikolyckor har gått från 1890 år 2015 till 3801 år 2021 och ner till 3233 st. år 2024.

När spillningsinventeringen av älg genomförs inventeras även rådjuren vilket gör att vi har relativt bra koll på utvecklingen av rådjursstammen. Rådjuren tjänar som stapelföda för lodjur och varg vilket gör att stammen till stor del också påverkas av predation.

Bedömningen är att kvalitén på rådjursstammen är god i hela länet och att stammen är talrik i hela länet utom i de nordligaste delarna. Bedömningen baseras på avskjutningsstatistik och genomförda spillningsinventeringar. Enligt spillningsinventeringen har vi rådjurstätheter på mellan 6-59 rådjur /1000 ha med ett medel för länet på ca 32 rådjur /1000 ha. Som nämnts ovan motsvarar 7 rådjur en (1) älgs energibehov vilket ger energibehovet motsvarande ytterligare 4,5 älgar /1000 ha.

Med de tätheter av rådjur vi har i delar av länet görs bedömningen att vi kan få en negativ påverkan på inte minst älgstammen och betesskadorna. Rådjur konkurrerar till stor del om födan med övriga klövvilt, framförallt älg, och kan dessutom beta små plantor av både tall och gran. Detta gör att rådjuren blir viktiga att inkludera i en samförvaltning av klövvilt och skog för att vi ska nå målsättningarna.

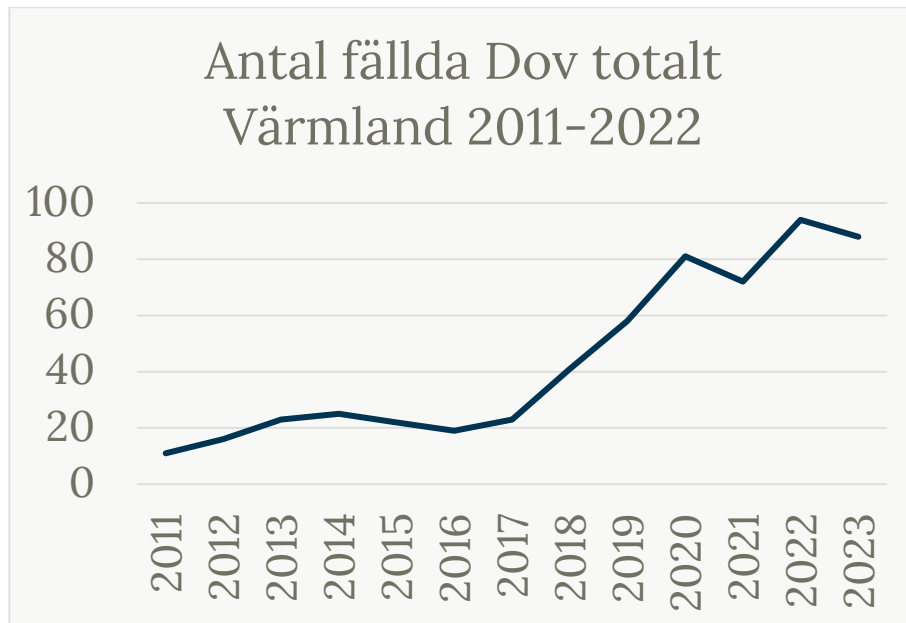
I en anpassad betesinventering där man inventerade tall på Gotland inom höjdintervallet 10-40 cm fann man att andelen tall med färska årsskador var 11 %. I Skogsstyrelsens uppföljning av återväxt 2018 såg man att 15-18 % av tallplantorna var skadade av rådjur i Götaland och Svealand. Detta visar tydligt hur stor påverkan rådjuren kan ha på små tallplantor.

Figur: Antal fällda rådjur i Värmland 2011- 2022. Källa Viltdata.se

Dovhjort

Dovhjorten är det klövvilt som förekommer i lägst tätheter med fasta populationer endast i den sydligaste delen av länet och framförallt i Kristinehamns kommun i sydöstra delen av länet och på Värmlandsnäs i den sydvästra delen av länet. I de områden där dovhjort förekommer kan de lokalt uppnå betydande tätheter och därmed ha en betydelse för konkurrens om foder och för betesskadorna. Avskjutningen är relativt låg men ökar stadigt från ca 10 fällda djur 2011 till närmare 100 fällda 2022 och 88 fällda 2023. Dovhjortens bete på bl.a. bärris och ljunng tillsammans med kronhjort och rådjur kan påverka fodertillgången för älgen och älgens bete på tallungskog vilket gör att det är viktigt att ta hänsyn till tätheterna av dovhjort för att nå en balans mellan klövvilt och skog.

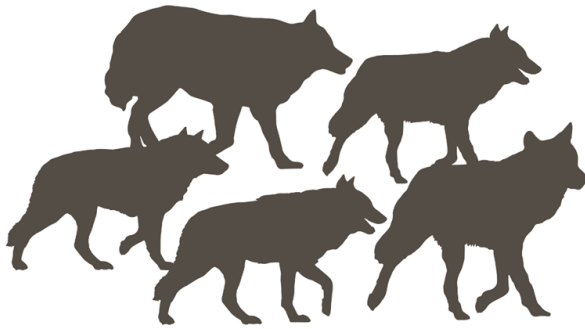
Figur: Antal fällda dovhjortar i Värmland 2011-2023. Källa Viltdata.se

Vildsvin

Det vi vet om vildsvinsstammen i Värmlands län vet vi främst utifrån den inrapporterade avskjutningen samt de trafikolyckor där vildsvin varit inblandade. Avskjutningen av vildsvin i Värmlands län ökade från 72 djur 2011 till 1 629 djur 2020 för att sedan minska ner till 1217 djur 2022. Antalet fällda 2023 var 1425 st.

I början av 2022 beslutades om en regional förvaltningsplan för vildsvin Värmlands län. I förvaltningsplanen finns målsättningar och åtgärder för vildsvinsförvaltningen. I och med att konkurrensen mellan vildsvin och övriga klövvilt bedöms som begränsad i Värmland har vi valt att låta förvaltningsplanen för vildsvin vara det underlag som fortsatt styr vildsvinsförvaltningen.

I områden med stort inslag av jordbruksmark och förekomst av vildsvin bedömer vi dock att även detta klövvilt bör inkluderas i samförvaltningen av klövvilt.

Predation på klövvilt

Vargpredation

Vargen etablerade sig i Värmland redan på 1980-talet och har sedan dess haft en påverkan på älgstammen och älgförvaltningen. Antalet vargrevir har ökat under många år fram till det högsta antalet på 21 revir 2018. Efter toppåret 2018 har antalet vargrevir minskat till 8,5 revir 2024/2025 (se utvecklingen av antal vargrevir i bilaga 1). Vargen påverkar älgförvaltningen på flera sätt. Ett vargrevir tar ca 82 älgar per år, enligt de senaste studierna, vilket kan ge en lokalt stor påverkan på antalet älgar och hur mycket älg man kan skjuta. Vargarna tar älgkalvar i störst utsträckning vilket gör att områden med tät vargstam kan ha få en låg älgreproduktion enligt älgobsen. Hur många älgar som vargen tar per älgförvaltningsområde beräknas genom beräkningsmodellen "LST Moose". Älgförvaltningsgrupperna och älgskötselområdena ska då använda den predationssiffra som beräknats så att alla som berörs av ett specifikt vargrevir räknar på samma predation.

Hur stor predation vargarna står för inom olika älgskötselområden kan vara svårt att bedöma. Att gemensamt på samråden med älgförvaltningsgrupperna och länsstyrelsen gå igenom hur stor del av olika vargrevir som berör de ingående älgskötselområdena bedöms som en bra metod. Ett dokument som stöd för detta bedöms öka precisionen i predationssiffrorna i skötselplanerna och gynnar samtidigt harmoniseringen av älgskötselplaner och älgförvaltningsplaner.

Länsstyrelsen har för avsikt att tillhandahålla kartmaterial som visar vargrevirens utbredning så tidigt som möjligt under vårvintern. Eftersom varginventeringen pågår till den 31 mars behöver revirkartor finnas tillgängliga innan inventeringen är slut. Detta kan leda till osäkerhet i underlaget men ger samtidigt förutsättningar för att älgskötselområden och älgförvaltningsgrupper tidigt ska kunna börja arbeta med planerna.

Björnpredation

Värmland har stationär björnförekomst. I 2017 års spillningsinventering av björn fann man att Värmland hade 11 individer varav 2 honor och i 2022 års inventering 15 individer varav 5 honor och 10 hannar. Björn förekommer i Värmland framförallt i den norra delen i Torsby kommun men även Hagfors kommun.

Björnpredation på framförallt älgkalv kan ha en påverkan på älgförvaltningen. Hur stor predationen är beror bl.a. på hur tät björnstammen är. Antal älgar som björnarna tar hanteras idag av beräkningsmodellen LST Moose och är inkluderade i kategorin övrig dödlighet. Siffror på övrig dödlighet levereras av Sveriges Lantbruksuniversitet för varje älgförvaltningsområde. Det är viktigt att älgförvaltningsgrupper och älgskötselområden utgår från samma siffror när man tar fram sina skötsel och förvaltningsplaner. Siffror för övrig dödlighet kan också ingå i det fördelningsdokument som ska användas för fördelning av vargpredation mellan älgskötselområden.

Målsättning predation

1. År 2027 använder samtliga älgförvaltningsgrupper och älgskötselområden framtaget dokument för fördelning av predation inom älgförvaltningsområdet.

Åtgärder predation

1. Framtagande och utskick av fördelningsdokument för övrig dödlighet och bedömning av vargpredation per älgskötselområde

Mer att läsa

Skoglig Betesinventering- Älgbetesinventering (Äbin) och foderprognos
<https://skobi.skogsstyrelsen.se/AbinRapport/#/abin-rapport?landsdel=3&lan=17&afo=alla&delomrade=alla>
Skogsstyrelsen. Hemsida hämtad 2024-10-18.

”Uppföljning av mål inom älgförvaltningen - Redovisning av regeringsuppdrag”. Skrivelse 2018-11-27, Ärendenr: NV-08872-17. Naturvårdsverket 2018.

Hasse Bengtsson, ”En handbok för Mera tall”. Skogsstyrelsen 2019
Matts Rolander, ”Tänk vilt när du sköter din skog- FÖR SKOG OCH HJORTDJUR I BALANS”. Skogsstyrelsen 2023.

”Skog och klövvilt- Redovisning av regeringsuppdrag”. Skrivelse 2023-10-17. Ärendenummer: NV-06096-22, SKS 2022/3253. Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen

Herfindal I., Solberg E. J., Bernt-Erik Sæther B.-E., Høgda K. A. och Andersen R. (2006). Environmental phenology and geographical gradients in moose body mass. Population Ecology Published: 31 August 2006, Volume 150, pages 213-224

Marcus Gabrielsson, Carolin Östman, Ulrika Lundin och Anders Sjölund
Redogörelse för utveckling av viltolyckor. Trafikverkets rapport.
Dokumentdatum: 2022-09-01

Felton, A. M., Wam, H. K., Felton, A., Simpson, S. J., Stolter, C., Hedwall, P. O., ... & Raubenheimer, D. (2021). Macronutrient balancing in free-ranging populations of moose. Ecology and evolution, 11(16), 11223-11240.

Climate change and deer in boreal and temperate regions: From physiology to population dynamics and species distributions Annika M. Felton, Hilde Karine Wam, Zbigniew Borowski, Aksel Granhus, Laura Juvany, Juho Matala, Markus Melin, Märtha Wallgren, Anders Mårell (2024)

The Nutritional Balancing Act of a Large Herbivore: An Experiment with Captive Moose (*Alces alces* L) Annika M. Felton, Adam Felton, David Raubenheimer, Stephen J. Simpson, Sophie J. Krizsan, Per-Ola Hedwall, (2016)

Camera collars reveal macronutrient balancing in free-ranging male moose during summer Robert Spitzer, Monica Ericson, Annika M. Felton, Morten Heim, David Raubenheimer, Erling J. Solberg, Hilde K. Wam, Christer M. Rolandsen (2024)

Cromsigt, J., Sabrina Dressel, S., Ericsson, G., Felton, A., Johansson, M., Neumann, W., Pfeffer, S., Sandström, C., Singh, N., Sjölander-Lindqvist, A., Spitzer, R., Widemo, F. och Widén, A. (2023)

"Adaptiv sam- och flerartsförvaltning av klövvilt"- Gemensam rapport för forskningsprojektet Beyond Moose och Governance. Naturvårdsverket 2023 rapport 7108

Ericsson, G., Leonardsson, K. och Widemo, F. (2022) "Samförvaltning av älg och skog - analyser av den nya älgförvaltningen under perioden 2012-2021" Naturvårdsverket 2022 rapport 7044

Felton A. M., Holmström E., Malmsten J., Felton A., Cromsigt Joris J. P. G. M., Edenius L., Ericsson G., Widemo F. och Wam H. K. (2020). "Varied diets, including broadleaved forage, are important for a large herbivore species inhabiting highly modified landscapes"

Christer Karlsson, Göran Örlander. (2004). "Naturlig föryngring av tall". Skogsstyrelsen januari 2004

A. M. a*, Hedwall P.-O. a, Felton A. a, Widemo F. b, Wallgren M. b,c, Holmström E. a, Löfmarck E. d, Malmsten J. b, Wam H. K. e. (2022). "Forage availability, supplementary feed and ungulate density: Associations with ungulate damage in pine production forests".

Bergsten, U. och Sahlén, K. (2013). "Skogsskötselserien - Sådd". Skogsstyrelsen 2013

Pfeffer, S. E., Dressel, S., Wallgren, M., Bergquist, J., & Kalén, C. (2022). Browsing Damage on Scots Pine: Direct and Indirect Effects of Landscape Characteristics, Moose and Deer Populations. *Diversity*, 14(9), 734.

Adaptiv älgförvaltning (2022). Sveriges lantbruksuniversitet
<https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/algforvaltning/>
(Hemsida hämtad 2024-09-15)

Andrén, H., Jarnemo, A., Sand, H., Månsson, J., Edenius, L. och P. Kjellander (2011). Ekosystemaspekter på älgförvaltning med stora rovdjur. Fakta skog nr 23. Sveriges lantbruksuniversitet. (Reviderad 2019)

Avskjutningsrapporter, Viltdata.se.
<https://www.viltdata.se/avskjutningsrapporter/>
(Hemsida hämtad 2024-10-25)

Bergqvist, J., Kalén, C. & Karlsson, S. 2019. Skogsbrukets kostnader för viltskador – Regeringsuppdrag. Rapport 2019/16. Skogsstyrelsen.

Bergqvist, G., Wallgren, M., Jernelid, H., Bergström, R. 2018. Forage availability and moose winter browsing in forest landscapes. *Forest Ecology and Management* 419-420: 170-178.

Carlsson och Danell (2006). Förvaltning i ständig förändring. Vilt och fisk fakta nr 1 2006.

Dressel, S., Sandström, C., och G. Ericsson (2011) Med siktet inställt på mål. Fakta skog nr 19 (Reviderad 2019). Sveriges Lantbruksuniversitet.

Effektutvärdering av hur resultat från Älgbetesinventeringen används (2021). Skogsstyrelsen. Dnr 2021/2500

Färre blåbär och lingon när träden blir fler och större (2017). Sveriges lantbruksuniversitet. <https://www.forskning.se/2017/05/18/farre-blabar-och-lingon-nar-traden-blir-fler-och-storre/>. (Hemsida hämtad 2024-10-25)

Gicquel, M., Sand, H., Månsson, J., Wallgren, M., Wikenros, C., 2020. Does recolonization of wolves affect moose browsing damage on young Scots pine? *Forest Ecology and Management* 473: 118298.

Holmes SM, Croomsigt JPM, Danell K, Ericsson G, Singh NJ, Widemo F. (2021). Declining recruitment and mass of Swedish moose calves linked to hot, dry springs and snowy winters. *Global Ecology and Conservation* 27: e01594

Jarnemo, A. och J. Månsson (2011). Barkskalning av kronvilt: En fråga om födotillgång, landskapstyp eller populationstäthet? Slutrapport Viltvårdsfonden, Projektnummer 09/214 V-205-09.
<https://publications.slu.se/?file=publ/show&id=37634>.

Loosen, A.E., Devineau, O., Skarpe, C., Zimmermann, B., Gicquel et al. 2020. J. och K. Marie Mathisen. (2021). Ungulate-adapted forestry shows promise for alleviating pine browsing damage. *Forest Ecology and Management* volume 482.

Manualer och rapporter 2022. Sveriges Lantbruksuniversitet.
<https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/algforvaltning/manualer/> (Hemsida hämtad 2024-10-25).

Månsson J., Andrén H., Bergström R. Kjellander P., Pehrson, Å och C. Kalén. 2007. Älgbete i tid och rum – vad styr älgarna och betestrycket i ungskog? Fakta skog nr 7. Sveriges lantbruksuniversitet.

Månsson, J., Nilsson, L., Felton, A., Jarnemo, A., 2021 Habitat and crop selection by red deer in two different landscape types. *Agriculture, Ecosystems and Environment* 318:
<https://doi.org/10.1016/j.agee.2021.107483>

Neumann, W., Levers, C., Widemo, F., Singh, N.J, Croomsigt, J.P.G.M., Kuemmerle, T., Pfeffer, S.E. Dressel, S. Wallgren, M., Bergquist, J., Kalén, C. (2022). Browsing Damage on Scots Pine: Direct and Indirect Effects of Landscape Characteristics, Moose and Deer Populations. *Ecology and Society* 27(1)2,
<https://doi.org/10.3390/d14090734>

Pfeffer 2021. Impacts of multi-species deer communities on boreal forests across ecological and management scales. Doktorsavhandling, SLU.

Pfeffer, S., Singh, N., Croomsigt, J., Kalén, C, Widemo, F., 2021. Predictors of browsing damage on commercial forests – A study linking nationwide management data. *Forest Ecology and Management* 479: 118597.

Pfeffer, S.E.; Dressel, S.; Wallgren, M.; Bergquist, J.; Kalén, C. Browsing Damage on Scots Pine: Direct and Indirect Effects of Landscape Characteristics, Moose and Deer Populations. *Diversity* 2022, 14, 734.
<https://doi.org/10.3390/d14090734>

Samförvaltningsplan för en långsiktig och hållbar förvaltning av klövvilt. Länsstyrelsen i Södermanland.
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.3979ad7e1677d7d32a1c89/1544028855714/Samforvaltningsplan-webb.pdf>

Sandström, C., Dressel, S. och G. Ericsson (2011). Formell och frivillig samverkan i älgförvaltningen. Fakta skog Nr 22. (Reviderad 2019). Sveriges lantbruksuniversitet.

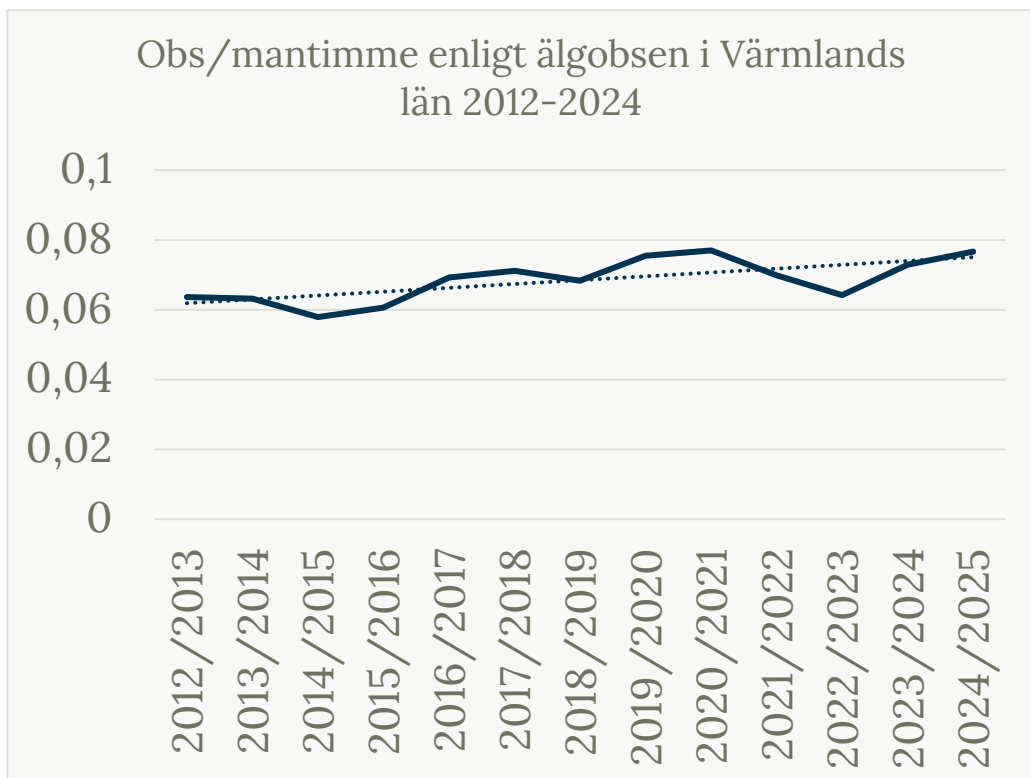
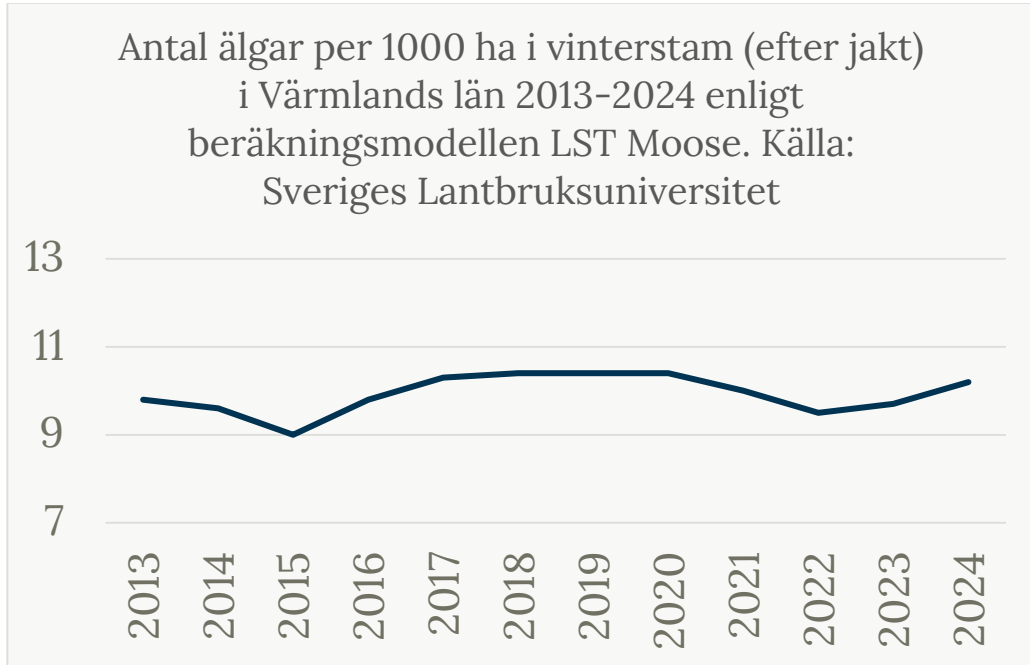
Strategi för svensk viltförvaltning 2022-2029. (2022) Naturvårdsverket.
<https://www.naturvardsverket.se/om-oss/publikationer/8800/978-91-620-8889-7/> (Hemsida hämtad 2024-10-25)

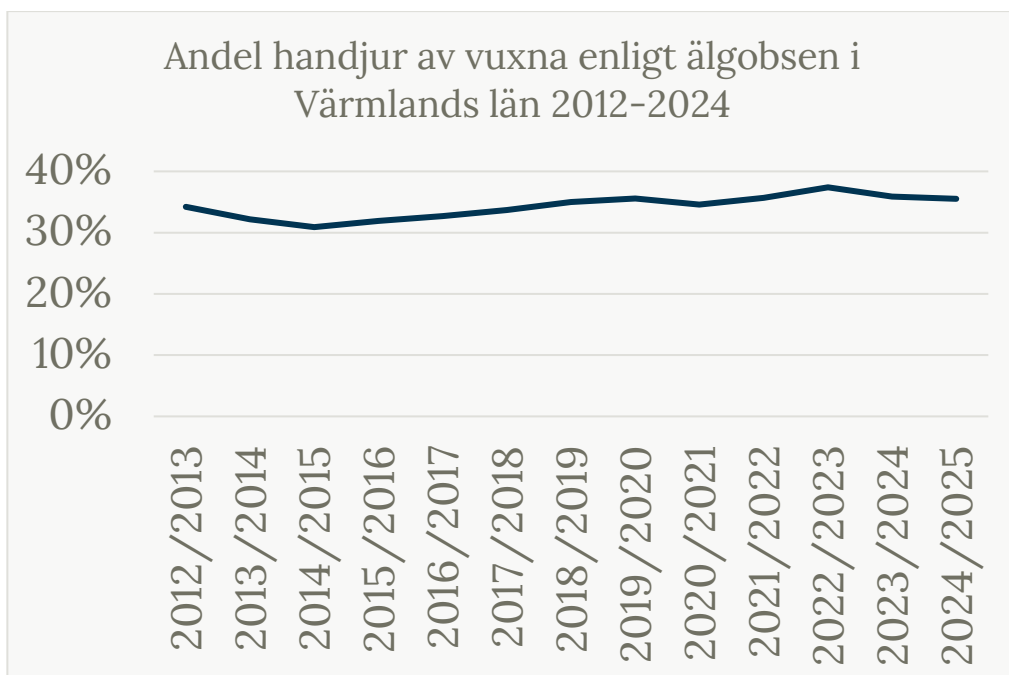
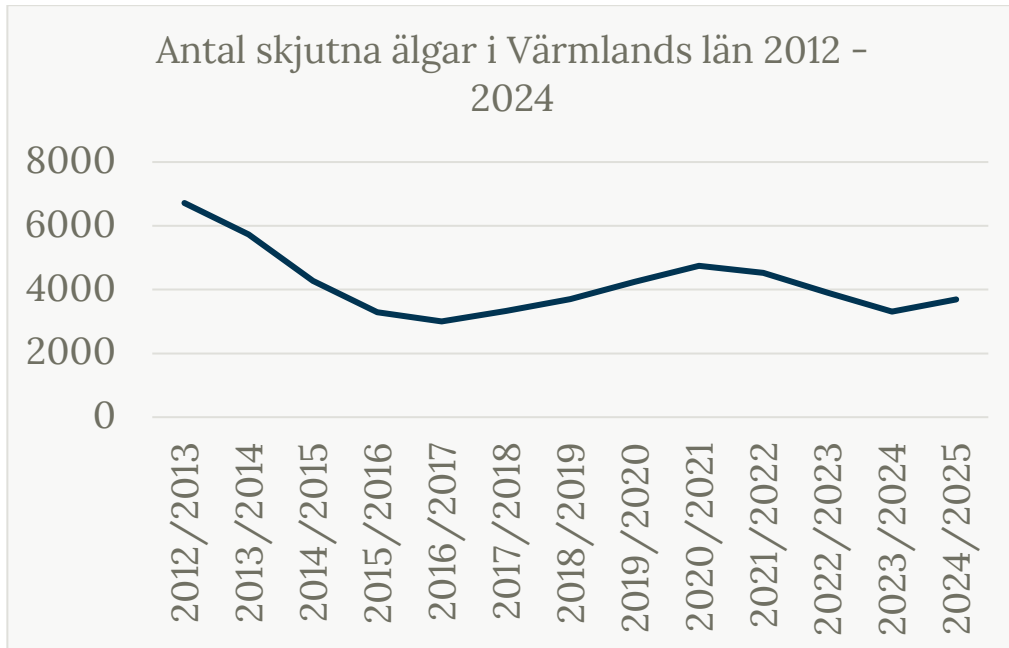
Spitzer m.fl. 2021. Small shrubs with large importance? Smaller deer may increase the moose-forestry conflict through feeding competition over Vaccinium shrubs in the field layer. Forest Ecology and Management 480: 118768

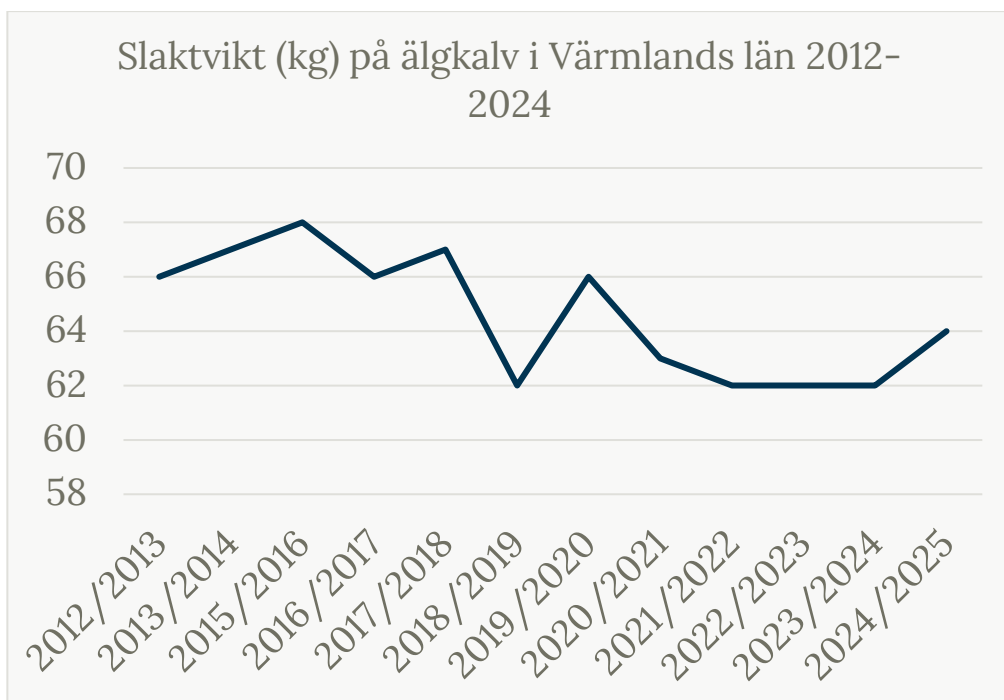
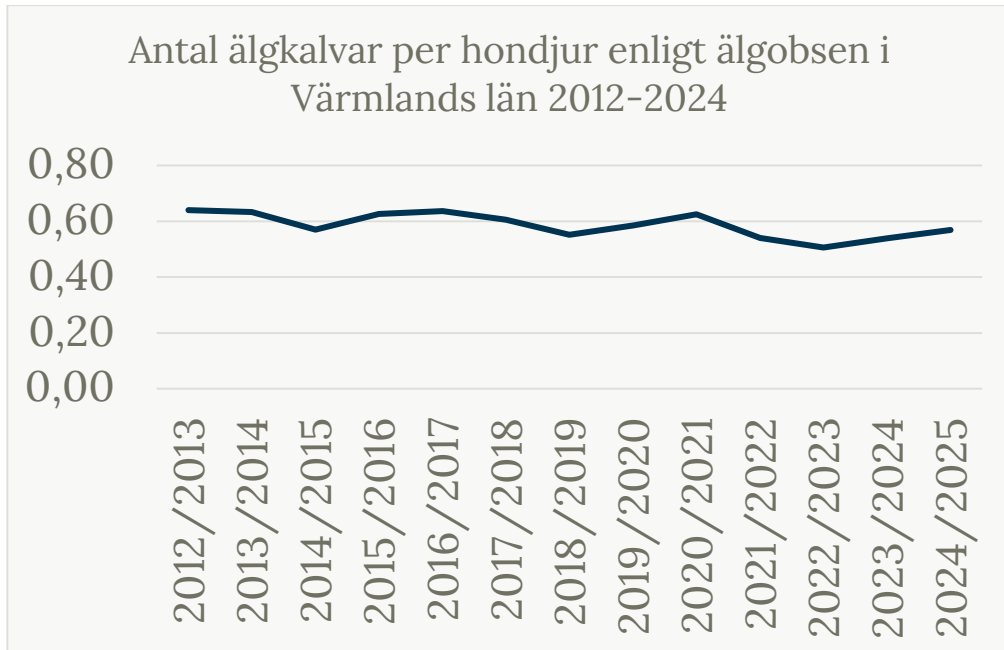
Widemo, F., Elmhagen, B. och N. Liljebäck,. 2019. Viltets ekosystemtjänster, En kunskapssammanställning. Rapport 6889. Naturvårdsverket.

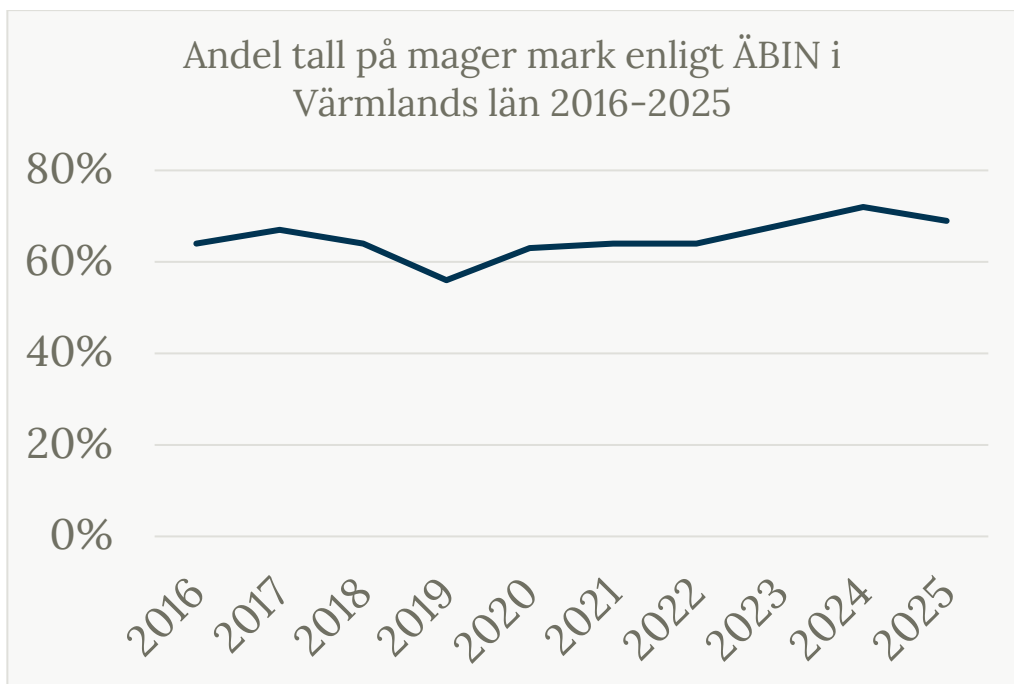
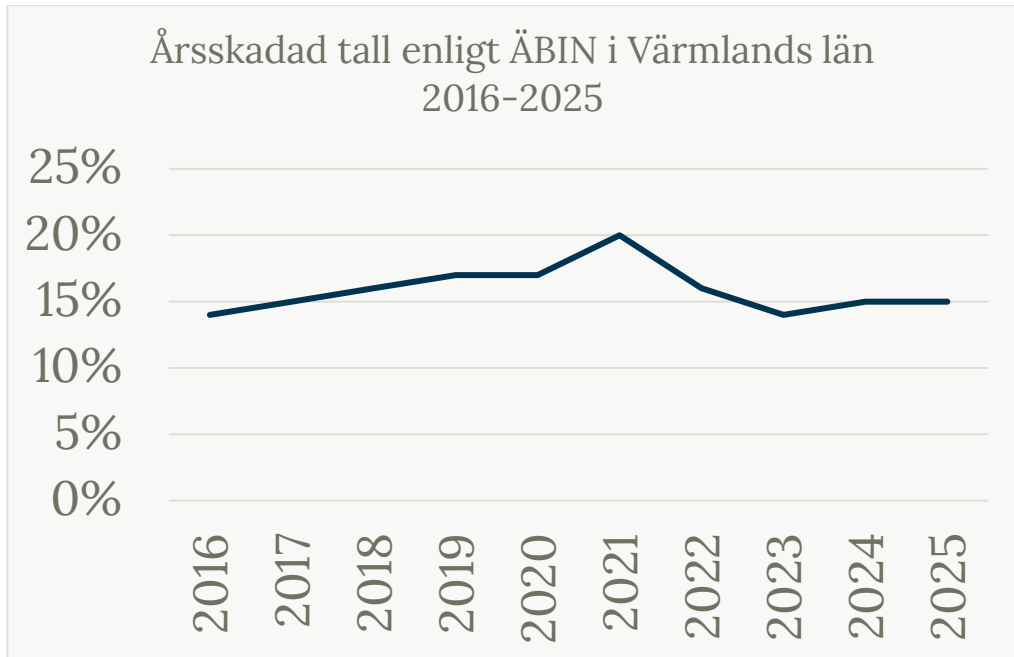
Witzell, J., Berglund, M., Bergquist, J., Bernhold, A., Björklund, N., Granström, A., GÅberg, A., Hanson, L., Hansson, P., Hellqvist, C., Lindelöw, Å. Långström, B., Nordlander, G., Petersson, M., Rönnerberg, J., och K. Wallertz (2017) Skador på skog, del 1, Skogsskador i skogens olika utvecklingsstadier. Skogsskötselserien nr 12. Skogsstyrelsen.
<https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/mer-om-skog/skogsskotselserien/skogsskotselserien-12-skador-pa-skog-del-1-skogsskador-i-skogens-olika-utvecklingsstadier.pdf>

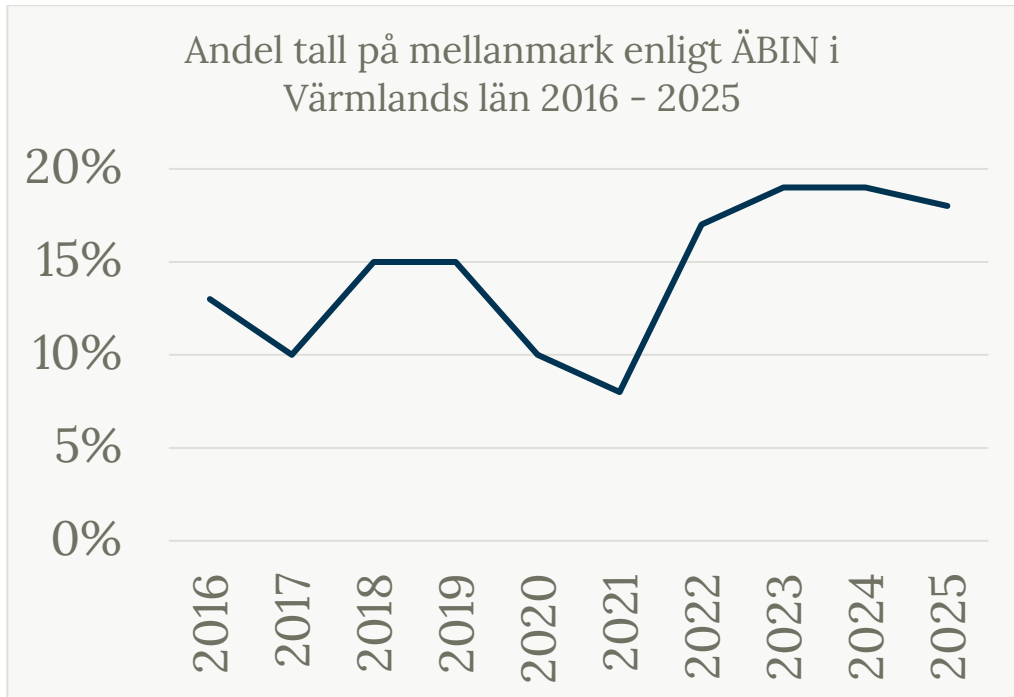
Bilaga 1

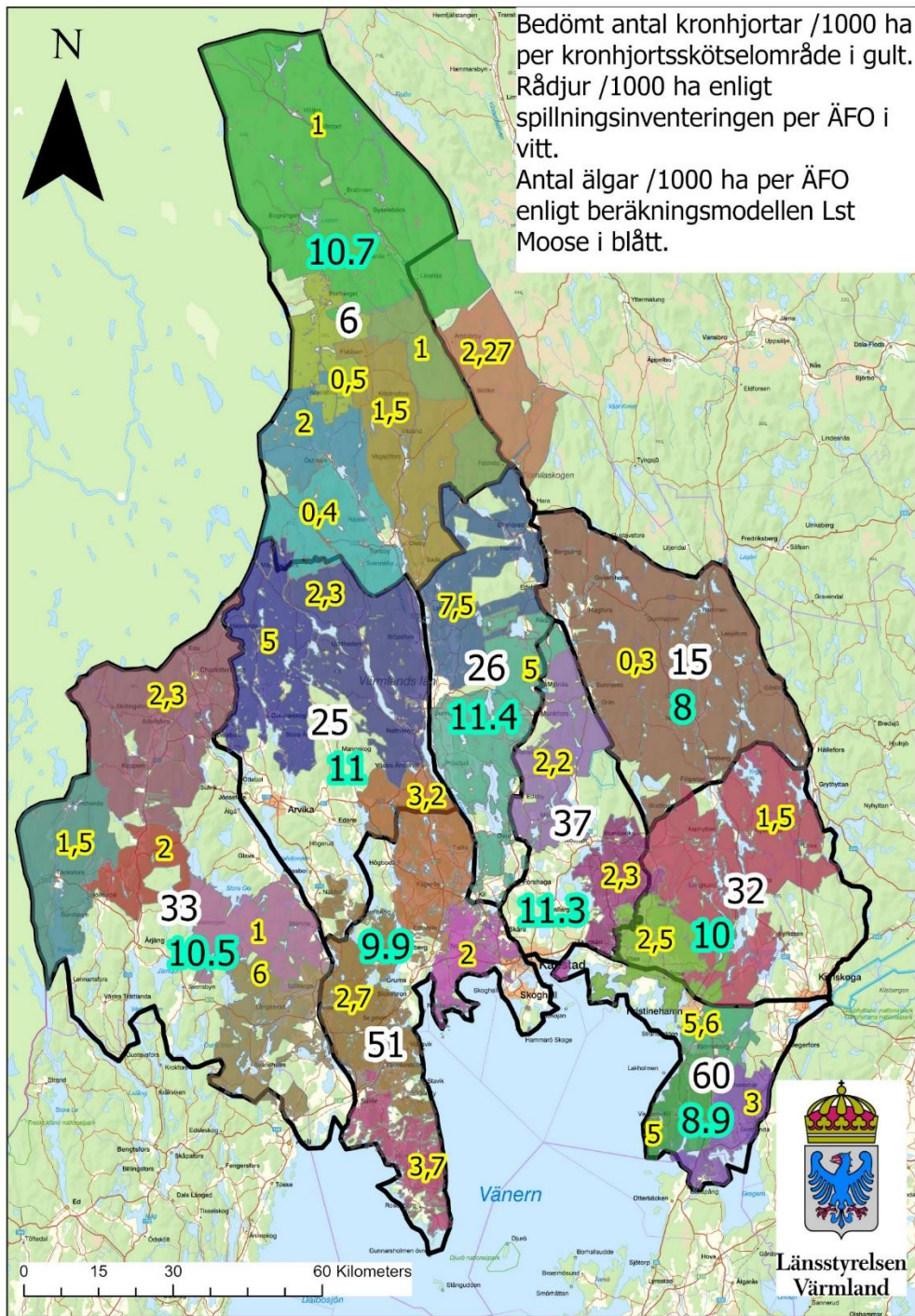

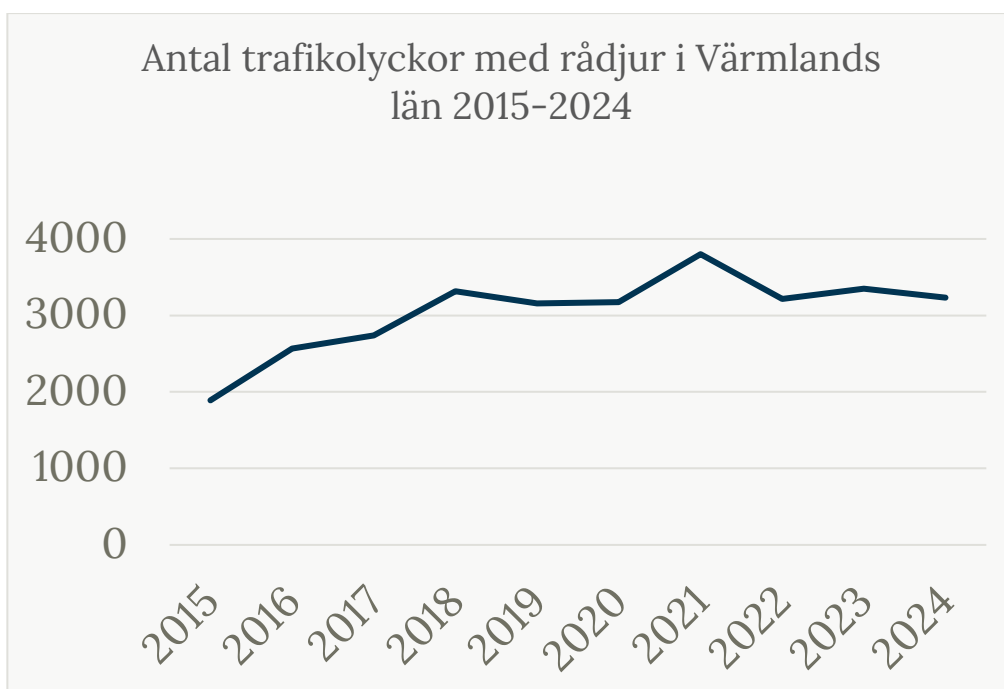
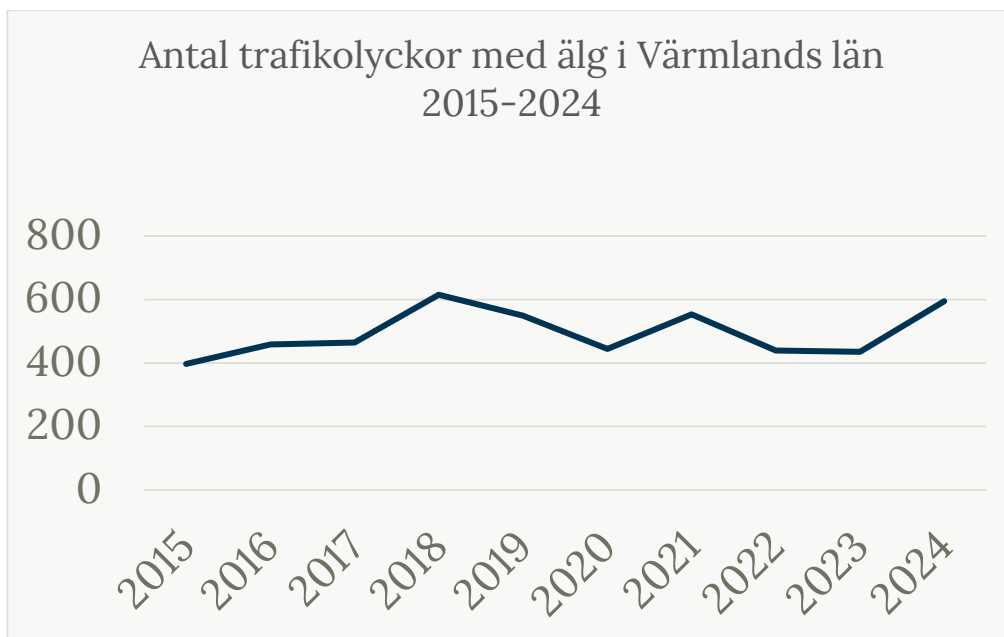

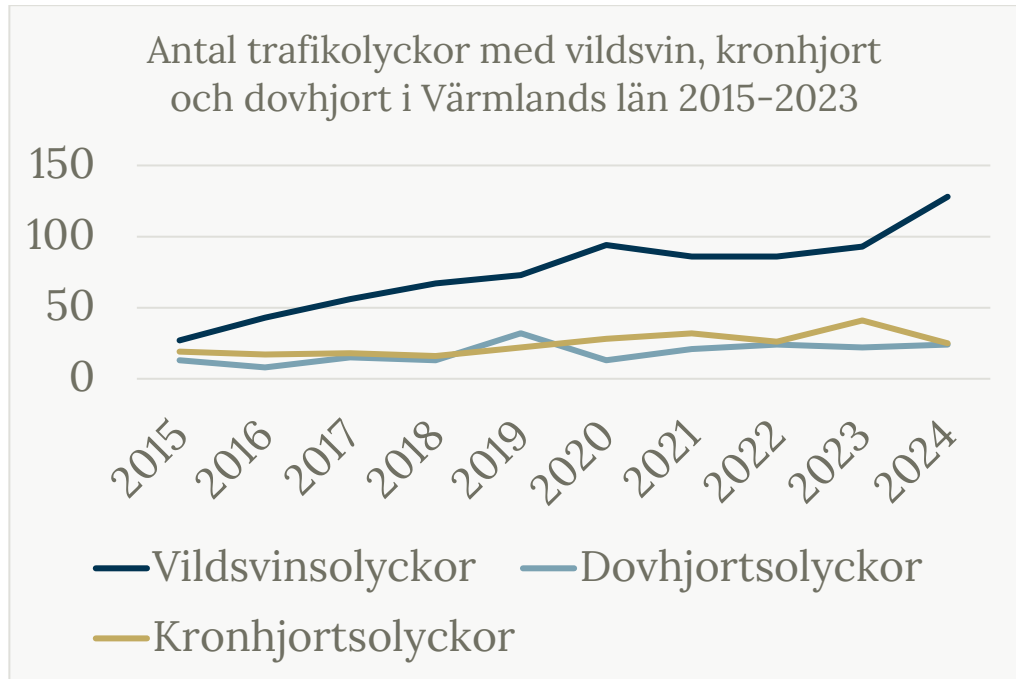

Tabell 5: Spillningsinventering rådjur i Värmland 2018–2025

ÄFO	Rådjur /1000 ha 2018	Rådjur /1000 ha 2019	Rådjur /1000 ha 2020	Rådjur /1000 ha 2021	Rådjur /1000 ha 2022	Rådjur /1000 ha 2023	Rådjur /1000 ha 2024	Rådjur /1000 ha 2025	Medel tre senaste
Finnskogen ÄFO	6,4	10	9,8	7,3	5,7	4,5			5,8
Fryken- Glafsforden ÄFO	23,4	15,2 *	16,4	13,2 *	29,3		28,9		24,9
Klarälven-Fryken ÄFO		18,7		27		23,4		26,7	25,7
Örtens ÄFO	37,4	45,6	20,4	35,3	30,6	45,6	34		36,7
Wermlandsbergs ÄFO	7,7		15,4	17,9 *	14,3		14,7		14,8
Glaskogens ÄFO		31,4	43,5 *	36,3	48,8*	35		26,9	32,7
Vänerbygdens ÄFO	46,5	61,4	32,3	49,3	45,7	55,6	51,5	45,7	50,9
Bergslagskanalens ÄFO	22,4	26,7 *	16,5	16,8 *	33,3	31		32,4	32,2
Vänern-Möckeln ÄFO	65,8	80,8	55,3 *	73 *	51,7	67,9	58,1	52,6	59,5

* Endast ett begränsat antal ÄSO har inventerats.

Bilaga 2

Tabell 6: Översikt över mål, åtgärder och ansvariga aktörer för avsnittet **Klövvilt och skogen**

Mål	Åtgärd	Ansvarig aktör	Delaktiga aktörer
Årskadad tall långsiktigt mål maximalt 5 %	Metodvägledning till ÅSO och KSO för hur man kan stötta markägare	Länsstyrelsen	Svenska Jägareförbundet, Skogsnäringen
Mera Tall-utbildning virkesköpare	Utbildning virkesköpare och rådgivare Mera tall	Skogsstyrelsen	Länsstyrelsen, Svenska jägareförbundet
Mera Tall-informationsfolder	Producera och trycka informationsfolder	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen, organisationer i Mera Tall projektet
Mera Tall-försäljning tallplantor och frö	Uppföljning försäljning	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen, Stora Enso plantor och Svenska skogsplantor
Årskadad tall långsiktigt mål maximalt 5 %	enkät till skogsägare	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen
Skador på spannmål maximalt 2 %	Informationsinsats till lantbrukare	Länsstyrelsen	LRF
Skador på spannmål maximalt 2 %	Undersöka ny teknik och metodik för skrämsel mm.	Länsstyrelsen	LRF

Tabell 7: Översikt över mål, åtgärder och ansvariga aktörer för avsnittet **Trafikolyckor**

Mål	Åtgärd	Ansvarig aktör	Delaktiga aktörer
Minska trafikolyckorna	Bilda samverkansgrupp	Polisen	Trafikverket, Länsstyrelsen, Svenska jägareförbundet
Minska trafikolyckorna	Informationsinsatser till allmänheten	Polisen	Länsstyrelsen, Trafikverket

Tabell 8: Översikt över mål, åtgärder och ansvariga aktörer för avsnittet Samråd och samförvaltning

Mål	Åtgärd	Ansvarig aktör	Delaktiga aktörer
År 2028 framgår av ÄSO samrådsprotokoll att KSO deltagit	Vägledning kallelse	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen, ÄSO
År 2028 framgår av ÄSO samrådsprotokoll att ÄSO och KSO haft gemensamt samråd och diskuterat flerartsförvaltning	Vägledning kallelse	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen
År 2026 har alla ÄFG, ÄSO och KSO tillgång till alla skötsel och förvaltningsplaner	Tillhandahålla och skicka ut planer	Länsstyrelsen	
Samtliga ÄFG, ÄSO och KSO har diskuterat täthet av allt klövvilt, foderkonkurrens och skador	Dagordningsmall	Länsstyrelsen	Svenska Jägareförbundet, Skogsnäringen, Skogsstyrelsen, LRF
2027 använder alla ÄSO vägledning för kallelse för att i syfte att bjuda in så många markägare som möjligt	Vägledning kallelse	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen, ÄSO
2026 använder alla ÄSO framtagen dagordningsmall	Dagordningsmall	Länsstyrelsen	Svenska Jägareförbundet, Skogsnäringen, Skogsstyrelsen, LRF
2026 framgår av samrådsprotokoll att skador diskuterats och hur dessa ska minimeras	Dagordningsmall	Länsstyrelsen	Svenska Jägareförbundet, Skogsnäringen, Skogsstyrelsen, LRF
2027 framgår av samrådsprotokoll att ÄSO arbetar enligt Mera tall- metoden	Dagordningsmall	Länsstyrelsen	Svenska Jägareförbundet, Skogsnäringen, Skogsstyrelsen, LRF
År 2026 använder alla ÄFG framtagen dagordningsmall för samråd	Dagordningsmall	Länsstyrelsen	Svenska Jägareförbundet, Skogsnäringen, Skogsstyrelsen,

			LRF, ÄFG
År 2026 använder alla ÄFG framtagen dagordningsmall för halvtidsavstämningar	Dagordningsmall halvtidsavstämning	Länsstyrelsen	Svenska Jägareförbundet, Skogsnäringen, Skogsstyrelsen, LRF, ÄFG
Kopplat till mål samförvaltning och samråd	Samrådsprotokoll begärs in samt bifogas älgskötselplaner	Länsstyrelsen	
Kopplat till mål samförvaltning och samråd	Dialog och deltagande under samrådsprocessen	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen, Svenska Jägareförbundet

Tabell 9: Översikt över mål, åtgärder och ansvariga aktörer för avsnittet Planer och nyttjandegrad

Mål	Åtgärd	Ansvarig aktör	Delaktiga aktörer
År 2030 innehåller älgskötselplaner en beskrivning av betessituationen och hur man ska minska skador	tydlig information kring krav på skötselplaner samt ta fram mall för bilaga om betessituationen	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen
År 2030 framgår av skötselplaner att hänsyn tas till övrigt klövvilt	tydlig information kring skötselplaner	Länsstyrelsen	
Enligt excellverktyg för älgtäthet ligger ÄSO inom 10 % från ÄFO mål	Standardisera användning av excellverktyget bilaga 3	Länsstyrelsen	ÄFG
År 2026 är 3-årsmedel för nyttjandegraden för Värmland minst 95 %	Dagordningsmall halvtidsavstämning	Länsstyrelsen	ÄFG
Kopplat till mål för planer och god nyttjandegrad	Rapportering från ÄFG när målen inte förväntas nås	ÄFG	Länsstyrelsen
Kopplat till mål för planer och god nyttjandegrad	Tidig dialog och stöd under pågående jakt	Länsstyrelsen	ÄFG
Kopplat till mål för planer och god nyttjandegrad	Extra stöd vid väsentliga avvikelser	Länsstyrelsen	

Kopplat till mål för planer och god nyttjandegrad	Årligt seminarium med ÄSO, KSO och ÄFG	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen, Svenska Jägareförbundet
Kopplat till mål för planer och god nyttjandegrad	Vägledning för god måluppfyllnad tas fram	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen, Svenska Jägareförbundet, Skogsnäringen
Kopplat till mål för planer och god nyttjandegrad	Dialog och deltagande vid samråd	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen, Svenska Jägareförbundet

Tabell 10: Översikt över mål, åtgärder och ansvariga aktörer för avsnittet Älgstam av hög kvalitet

Mål	Åtgärd	Ansvarig aktör	Delaktiga aktörer
Slaktvikterna på älgkalv ska ligga på samma nivå som 2024	Dialog och samverkan under plangranskningsprocessen kring avskjutningsstrategier för hög kvalitet	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen, Svenska Jägareförbundet, ÄFG
Treårsmedel för andel kalv per hondjur ska öka med 10 % per ÄFO	Dialog och samverkan under plangranskningsprocessen kring avskjutningsstrategier för hög kvalitet	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen, Svenska Jägareförbundet, ÄFG
Treårsmedel för andel kalv i avskjutningen ska vara minst 45-50 %	Dialog och samverkan under plangranskningsprocessen kring avskjutningsstrategier för hög kvalitet	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen, Svenska Jägareförbundet, ÄFG

Tabell 11: Översikt över mål, åtgärder och ansvariga aktörer för avsnittet Predation på klövvilt

Mål	Åtgärd	Ansvarig aktör	Delaktiga aktörer
År 2027 använder alla ÄFG och ÄSO samma fördelningsdokument	Framtagandet av fördelningsdokument för fördelning av vargpredation och övrig dödlighet	Länsstyrelsen	ÄFG

Bilaga 4: Sammanställning av målsättningar och åtgärder

Långsiktigt mål för årliga betesskador på tall

- Det långsiktiga målet för årliga skador är att det enligt ÄBIN ska vara maximalt 5 % årliga skador på tall vilket leder till att 7 av 10 tallstammar ska vara oskadade när de når 5 m höjd.

Åtgärder skador på skog

- Metodvägledning till älg och kronhjortsskötselområden om hur man inom områdena kan arbeta för att stötta markägare som drabbas av skador orsakade av älg och kronhjort. Goda exempel samlas och ska ingå i vägledningen.
- Se åtgärder under Mera Tall, Ståndortsanpassning, Samråd, Samförvaltning, Planer och nyttjandegrad, Klövvilt i Värmland, Minskning av klövvilttätheterna
- En enkät till enskilda skogsägare i länet tas fram för att ge underlag för hur vi kan arbeta vidare med balans mellan klövvilt och skog genom lokal förankring.

Målsättningar Mera tall/Samverkan - skog och vilt

- Fram till år 2030 har minst två utbildningstillfällen hållits för sammanlagt minst 80 % av virkesköparna och de skogliga rådgivarna aktiva i Värmland.
- Under 2026 färdigställs en gemensam informationsfolder om Mera tall och klövvilt och skog för spridning till skogsägare och jägare i länet i syfte att nå ut brett.
- År 2028 har andelen tallplantor och tallfrö av den totala plant och fröförsäljningen ökat med 15 % från 2024 enligt uppföljningen.

Åtgärder Mera tall/Samverkan - skog och vilt

- Utbildning för virkesköpare och skogliga rådgivare.
- Tryck och spridning av en gemensam informationsfolder Mera tall och klövvilt och skog för spridning till skogsägare och jägare i länet.
- Informationsspridning och dialog på samråd och i flera sammanhang.
- Skogsstyrelsen driver projekten "Mera tall" och "Samverkan skog och vilt" och är den myndighet som kan erbjuda stöd och information om arbetssättet. De utbildningar som planeras kommer att hållas av Skogsstyrelsen i samverkan med Länsstyrelsen och andra intressenter.

- Uppföljning av försäljning av tallplantor och tallfrö sker med stöd av olika aktörer.

Målsättning ståndortsanpassning

- Treårsmedel enligt ÄBIN för andel av de magra markerna föryngrade med tall ska vara minst 80 % år 2034 summerat för hela länet med en variation mellan 68-91 % i de olika älgförvaltningsområdena. Det långsiktiga målet är en högre andel.
- Treårsmedel enligt ÄBIN för andel av mellanmarkerna föryngrade med tall ska vara minst 25 % år 2034 summerat för hela länet med en variation mellan 20-36 % i de olika älgförvaltningsområdena. Det långsiktiga målet är en högre andel.

Åtgärder för ökad ståndortsanpassning

- Se åtgärder under Mera Tall/Samverkan skog och vilt
- Utvecklingen av andelen tallskog följs regelbundet upp genom ÄBIN-inventeringen.

Målsättning för RASE

- Treårsmedelvärdet för andelen provytor i ÄBIN där RASE har gynnsam konkurrensstatus har ökat till 10 % för Värmland i inventeringarna som utförs 2033 eller 2034. (Se tabell med mål per älgförvaltningsområde i förvaltningsplanen.)

Åtgärder för RASE

- Se åtgärder under Mera Tall, Samråd, Samförvaltning, Planer och nyttjandegrad, Klövvilt i Värmland.

Målsättningar för skador på jordbruksmark

- Enligt Jordbruksverkets nästa undersökning av viltskador i lantbruksgrödor är det rullande treårsmedelvärdet för skördebortfallet i kategorin ”spannmål totalt” under 2 %.

Åtgärder för att minska skador på jordbruksmark

- Se åtgärder för samråd, samförvaltning och älgskötselplaner.
- Informationsinsats för att nå ut till jordbrukare och jägare om klövviltets skador på jordbruksmark och åtgärder som jaktlig samverkan och skrämsel.
- Undersökning av hur ny teknik och metodik kan implementeras.
- Skydds jakt

Målsättningar för trafikolyckor

- Treårsmedelvärdet för antal viltolyckor med älg ska vara maximalt 400 till och med år 2031.
- Treårsmedelvärdet för antal viltolyckor med rådjur ska vara maximalt 2800 till och med år 2031.
- Treårsmedelvärdet för antal viltolyckor med kronhjort ska vara maximalt 30 till och med år 2031.
- Treårsmedelvärdet för antal viltolyckor med dovhjort ska vara maximalt 20 till och med år 2031.
- Från och med 2027 hålls årligen minst två samverkansmöten där det diskuteras åtgärder för att minska viltolyckorna.

Åtgärder för att minska trafikolyckor

- Konkreta åtgärder som kan behandlas av ansvariga organisationer är till exempel röjning av vägkanter, skyltning och vägunderhåll. Även slåtter av gräs i vägkanter kan krävas på olycksdrabbade platser.
- Kontakter etableras mellan aktörer för att undersöka möjligheterna till att sätta ihop en regional samverkansgrupp med syfte att arbeta förebyggande och för att minska viltolyckorna i länet.
- Årliga samverkansmöten hålls med berörda aktörer.
- Informationsinsatser genomförs till allmänhet, jägare och markägare med flera berörda.

Mål för älgtäthet i älgförvaltningsområden

- År 2029 ska älgtätheten (älgar/1000 ha) i vinterstam ligga inom 10 % från varje enskilt ÄFO:s mål för älgtäthet. (Tabell med nuläge och mål per ÄFO finns i förvaltningsplanen sid 23).

Målsättningar samförvaltning av klövvilt

- År 2028 framgår det av samrådsprotokoll från minst 75 % av alla älgskötselområden att de haft gemensamma samråd med kronhjortsskötselområden i samma område och att de gemensamt arbetar med flerartsförvaltning och hur de gör det.
- År 2026 har samtliga älgförvaltningsgrupper, älgskötselområden och kronhjortsskötselområden tillgång och tar hänsyn till älgförvaltningsplaner, älgskötselplaner och kronhjortsskötselplaner.
- År 2027 framgår det av samtliga älgförvaltningsområdens och älgskötselområdens samrådsprotokoll att man tagit hänsyn till och diskuterat tätheten av samtliga klövvilt kopplat till foderkonkurrens och skador på jordbruk och skog.

Målsättningar för samråd i älgskötselområden

- År 2027 använder alla älgskötselområden framtagen vägledning för kallelse i syfte att bjuda in så många markägare som möjligt till samråden. Beskrivning av förfarandet för kallelsen och inbjudan/kallelse ska bifogas med samrådsprotokollen.
- År 2026 använder alla älgskötselområden framtagen mall för dagordning på sina samråd. Att dagordningsmallen följts ska tydligt framgå i samrådsprotokollen.
- År 2026 framgår det av samrådsprotokoll från alla älgskötselområden och att de arbetar med att minimera skador på skog och jordbruk och hur de gör det.
- År 2027 framgår det av samrådsprotokoll från alla älgskötselområden att de inom området samverkar enligt Mera talls arbets sätt för att nå balans mellan skog och vilt.

Målsättningar för samråd i älgförvaltningsområden

- År 2026 använder alla älgförvaltningsgrupper framtagen mall för dagordning på sina samråd. Att dagordningsmallen följts ska tydligt framgå i samrådsprotokollen.
- År 2026 använder alla älgförvaltningsgrupper framtagen mall för dagordning på sina halvtidsavstämningar. Att dagordningsmallen följts ska tydligt framgå i mötesprotokollen.
- År 2028 ska det framgå av samtliga älgförvaltningsgrupper samrådsprotokoll att Mera Tall/balans skog och vilt/foder och allt hjortvilt diskuterats på samrådsmötet.

Åtgärder för samförvaltning samt samråd i älgförvaltningsområden och älgskötselområden

- Vägledning för kallelse tas fram och skickas ut
- Mall för dagordning tas fram och skickas ut
- Länsstyrelsen och andra delaktiga aktörer deltar i möjligaste mån på så många samråd som möjligt
- Digitala seminarier med älgförvaltningsgrupper och älgskötselområden hålls i möjligaste mån regelbundet
- Fortsatt utveckling av dagordningsmall för halvtidsavstämning.
- Samrådsprotokoll begärs in årligen av länsstyrelsen.
- Verka för att älgskötselområden och kronhjortsskötselområden har gemensamma samråd.

Målsättning för planer och nyttjandegrad

Målsättning för skötsel och förvaltningsplaner

- År 2030 innehåller alla älgskötselplaner eller bilaga till dem en beskrivning av betessituationen i området och vilka åtgärder som ska vidtas för att begränsa skador av älg på gröda och skog inklusive biologisk mångfald. (Detta är ett krav på innehåll i skötselplan enligt föreskrift).
- År 2030 framgår det av alla inkomna älgskötselplaner och älgförvaltningsplaner hur man tagit hänsyn till tätheterna av övrigt klövvilt vid framtagandet av skötselplanen. Det kan också framgå av, till planerna bifogat, samrådsprotokoll.
- Vid sammanställning av älgtäthet i vinterstam år 2030 utifrån excelverktyget för jämförelse mellan ÄSO och ÄFO (bilaga 3) ska älgskötselområdenas arealviktade och summerade älgtäthet ligga inom 10 % av respektive älgförvaltningsområdes mål för älgtäthet.

Målsättningar gällande nyttjandegrad

- År 2026 är 3-årsmedel för nyttjandegraden för älgavskjutningen för Värmlands län minst 95%.
- År 2027 är 3-årsmedel för nyttjandegraden för kronhjortsavskjutningen för Värmlands län minst 90 %.

Åtgärder för planer och god nyttjandegrad

- Dialog och deltagande under samrådsprocessen: En god dialog mellan älgskötselområden, älgförvaltningsgrupper och myndigheter är central för att skapa förutsättningar för en god nyttjandegrad. Deltagande på så många samråd som möjligt av delaktiga aktörer ska i möjligaste mån ske regelbundet.
- Tydlig information kring kraven på älgskötselplaner
- Tidig aktiv dialog: Identifiera områden med risk för dålig nyttjandegrad tidigt under jakten och inled dialog med jaktområden och älgförvaltningsgrupper.
- Rapportering från ÄFG: Älgförvaltningsgrupper ska rapportera avvikelser från målen till länsstyrelsen och vidta åtgärder för att justera älgstammens storlek och sammansättning.
- Tidig dialog vid påverkan av varg: Nyttillkomna eller försvunna vargrevir kan påverka älgjakten, vilket kräver tidig dialog mellan förvaltningsgrupper och länsstyrelsen för att anpassa jakten.
- Gemensam kunskapsbas: Beslut ska baseras på inventeringar och observationer för att säkerställa en kunskapsbaserad förvaltning. Att exempelvis ställa in en älgjakt medför att den viktiga älgobsen i området försvinner. Älgobsen används för att sätta mål och mäta om målen uppnås.

- Tydlig information kring avvikelser: Om avskjutningen hamnar under målsättningen kan den justeras till nästkommande år, och avvikelser på mer än 10 % kan accepteras enstaka år under en treårsperiod.
- Extra stöd vid väsentliga avvikelser: Om ett område avviker över 10 % från målet två gånger på tre år, ska länsstyrelsen föra en dialog med området och ge stöd för att förbättra nyttjandegraden.
- Fortsatt dialog: Regelbunden dialog mellan länsstyrelsen, förvaltningsgrupper och skötselområden är avgörande för att upprätthålla och förbättra skötselplanernas kvalitet. Utbildning bör också ske regelbundet.
- Fortsatt användning av hjälpverktyg: Genom excelverktyget i Bilaga 3 kan man summera alla älgtätheter och målsättningar för älgtätheter och jämföra dessa mellan alla ÄSO med det ÄFO där de ingår. När man summerar kan en total avvikelse på 10 % mellan summan av ÄSO och ÄFO vara acceptabel. Verktyget används också i arbetet med älgskötselplaner och älgförvaltningsplaner.
- Årligt digitalt seminarium med ÄSO, KSO och ÄFG
- Vägledning till ÄSO, ÄFG och KSO om hur man kan jobba för att uppnå god nyttjandegrad

Målsättningar för en älgstam av hög kvalitet

- Treårsmedel för slaktvikterna på kalv ska minst vara på samma nivå som treårsmedel 2024 i samtliga älgförvaltningsområden år 2031.
- Treårsmedel för andel kalv per hondjur enligt älgobsen ska från 2024 års värde öka med 10 % per älgförvaltningsområde till och med år 2031.
- Treårsmedel för andel kalv i avskjutningen ska vara minst 45–50 % per älgförvaltningsområde år 2031.
- Treårsmedel för andel handjur av vuxna enligt älgobs ska vara minst 33 % och maximalt 40 % per älgförvaltningsområde år 2031.

Åtgärder för en älgstam av hög kvalitet

- Se åtgärder under avsnitt för samförvaltning, klövvilt och skog, samråd och skötselplaner.
- Dialog och samverkan under plangranskningsprocessen kring avskjutningsstrategier för en bra kvalitet på älgstammen.
- Tydlig information under granskningen av älgskötsel- och älgförvaltningsplaner kring avskjutningsstrategier för en bra kvalitet på älgstammen.

Övergripande målsättning för kronhjortsstammen

- Kronhjortsstammen ska vara livskraftig med hög kvalitet, väl sammansatt med en 50:50 könsfördelning mellan de vuxna djuren och åldersfördelning där minst tio procent av vinterstammen består av hjortar äldre än sex år.

Målsättning för predation på klövvilt

- År 2027 använder samtliga älgförvaltningsgrupper och älgskötselområden framtaget dokument för fördelning av predation inom älgförvaltningsområdet.

Åtgärder predation på klövvilt

- Framtagande och utskick av fördelningsdokument för övrig dödlighet och bedömning av vargpredation per älgskötselområde.

Bilaga 5: Värmlands klövviltförvaltning i siffror år 2024

- Länsstyrelsen i Värmlands län administrerar 9 älgförvaltningsområden (ÄFO).
- Älgförvaltningsområdenas areal varierar mellan ca 70 000 ha till ca 360 000 ha. Total areal som administreras av Länsstyrelsen i Värmland är ca 1 637 000 ha.
- Av all areal består ca 92 % av älgskötselområden (ÄSO), resterande är licensområden eller oregistrerad mark.
- Värmland har 64 st älgskötselområden vars arealer varierar mellan ca 7 000 ha och ca 150 000 ha. Medelarealen är ca 20 000 ha.
- 27 kronhjortsskötselområden med en total areal på ca 1 335 000 ha. Arealerna varierar mellan ca 12 000 ha och ca 175 000 ha.
- Det finns 80 st licensområden som får sin tilldelning efter beslut från länsstyrelsen. Deras areal varierar mellan ca 250 ha till ca 6 500 ha.
- Årligen granskar och beslutar (fastställer) länsstyrelsen i Värmland ca 30-40 älgskötselplaner, kronhjortsskötselplaner och älgförvaltningsplaner som skickats in till myndigheten.
- Varje år tar länsstyrelsen också beslut om tilldelning till licensområdena i de olika älgförvaltningsområdena.

**Länsstyrelsen
Värmland**

lansstyrelsen.se/varmland